

BASISINFORMATIE EINDWERK

VOORNAAM: Ewa

NAAM: Bloch

KLAS: 3 MAW C

DEPARTEMENT: PXL Social Work

ACADEMIEJAAR: 2014 - 2015

TREFWOORD: Eenzaamheid

TITEL: Wat is het verband tussen de socio-culturele context en eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg?

SAMENVATTING:

Wij leven in een migratiemaatschappij: ongeveer twee miljoen mensen in België op de elf miljoen inwoners hebben een migratieachtergrond (één op vijf). Diversiteit is in onze samenleving een norm geworden en verdient extra aandacht binnen het migratiebeleid.

Ik heb stage gelopen bij Inburgering Limburg in Sint-Truiden. Deze organisatie zet zich in voor de participatie en integratie van allochtonen, migranten en asielzoekers. De doelgroep van Inburgering Limburg wordt sinds het inburgeringsdecreet van 2007 'inburgeraars' genoemd.

Dit onderzoek gaat over Poolse vrouwen in Zuid-Limburg. Mijn Poolse roots en het door mij afgelegde inburgeringstraject hebben wellicht een grote rol gespeeld bij de keuze van het onderzoeksonderwerp. Ik stelde vast dat mijn Poolse afkomst en het gemis van een gezin een cruciale rol hebben gespeeld in het leggen van sociale contacten en dat ik mij vaak eenzaam heb gevoeld ondanks de aanwezigheid van mensen om mij heen.

Migratie is een ingrijpende gebeurtenis. Bijna alles in het leven van een migrant verandert: de familiale en sociale banden, de leefgewoonten, de taal en de cultuur, de sociale en economische positie in de samenleving. Men ondergaat als het ware een culturele ontworteling.

In dit eindwerk wil ik graag onderzoeken hoe andere Poolse vrouwen hun etniciteit en socio-economische status ervaren hebben in het uitbouwen van sociale netwerken. Ik wil nagaan of er een verband is tussen de socio-culturele context van Poolse vrouwen in Zuid-Limburg en eenzaamheid?

Het sociaal-cultureel bewustzijn is het besef van de manier waarop 'het denken, handelen en zijn' van mensen beïnvloed wordt door factoren als sociale klasse, culturele achtergrond, etniciteit en taal. Cultuur is een verschijnsel dat wordt gedeeld door mensen binnen eenzelfde sociale context. Je hebt het nodig om te kunnen functioneren. Wanneer men emigreert, verliest men dit houvast en bevindt men zich op onbekend terrein. Dit kan leiden tot het ervaren van eenzaamheidsgevoelens. Uit de literatuurstudie rond eenzaamheid blijkt dat allochtonen, vooral vrouwen en ouderen, een risicogroep vormen. Dit kan verklaard worden door hun etnische achtergrond: taalproblemen, gebrek aan kennis van heersende normen en waarden, geen duidelijke identiteit. Anderzijds kan ook de lage sociaal-economische status van allochtonen hier een rol spelen.

In mijn onderzoek tracht ik de oorzaken van eenzaamheid bij Poolse vrouwen te achterhalen d.m.v. volgende determinanten:

- Leeftijd
- Partnerstatus
- Het hebben van kinderen en hun leeftijd
- Opleidingsniveau en beroepsstatus
- Migratiemotieven
- Kennis van het Nederlands en/of andere talen
- Waarden en normen binnen de doelgroep
- Samenstelling van het netwerk
- Ervaringen met de overheidsdiensten
- Vrije tijdsbesteding

Ik wil nagaan in welke mate deze factoren eenzaamheidsgevoelens bij de steekproef kunnen veroorzaken en wat de mogelijke aanbevelingen zijn.

Omdat 'eenzaamheid' een subjectieve ervaring is van het gemis van kwaliteitsvolle relaties, heb ik gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Het subject en zijn ervaring staan

centraal. Het onderzoek is verkennend en exploratief van aard. Door middel van open vragen wordt er gepolst naar de omvang, de samenstelling van de sociale netwerken bij de respondenten, alsook in welke mate deze beïnvloed worden door hun socio-culturele achtergrond.

Ik heb gekozen voor een semi-gestructureerd interview: een aantal vragen staan vast, maar dit belemmert mij niet om door te vragen.

In dit onderzoek bestaat de doelgroep uit allochtone Poolse vrouwen, zowel met als zonder kinderen die in Zuid-Limburg wonen.

De vier selectiecriteria, waarmee ik rekening heb gehouden, waren:

- De vrouw
- De Poolse afkomst: hiermee bedoel ik mensen die geboren en opgegroeid zijn in Polen en hun woonplaats in Zuid-Limburg hebben, met name in Sint-Truiden en omstreken
- Een langdurig verblijf in België: minstens vijf maanden en langer

Uit de bekomen resultaten kan er geconcludeerd worden dat er wel een verband bestaat tussen de socio-culturele context en eenzaamheid bij allochtone Poolse vrouwen.

Vooraf het niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal bemoeilijkt het leggen van sociale contacten. De taalbarrière belemmert ook de toetreding tot de arbeidsmarkt, terwijl het werk een buffer zou moeten zijn tegen sociaal isolement. Vrouwen zonder werk voelen zich eenzamer dan werkende vrouwen. Wanneer zij naar België gekomen zijn als arbeidsmigranten ervaren zij minder eenzaamheidsgevoelens dan volgmigranten die hun partner gevolgd zijn.

Hoger opgeleide respondenten slagen gemakkelijker in het leggen van sociale netwerken dan laaggeschoolden. De laatsten hechten meer belang aan het geloof en gaan vaker naar de Poolse kerk die een sociale functie vervult.

Vrouwen die een partner hebben ervaren minder eenzaamheid dan vrouwen zonder. Het hebben van schoolgaande kinderen en de traditionele rol van de vrouw bemoeilijken evenzeer de uitbouw van sociale relaties.

De respondenten zijn zeer tevreden over de werking van Inburgering Limburg, maar werden minder goed geholpen door de gemeenten en de VDAB omdat zij geen gebruik maken van sociale tolken en weigeren een andere taal dan het Nederlands te spreken.

Besluit

Inburgering Limburg levert voldoende inspanningen om inburgeraars, waaronder ook Poolse vrouwen, te laten participeren aan de samenleving.

Zij hebben een ruim aanbod aan sociale activiteiten binnen het socio-cultureel perspectief (slechts één van de vele luiken binnen het inburgeringsprogramma).

In het kader van het onthaalbeleid bieden zij cursussen Nederlands als tweede taal aan, alsook cursussen 'maatschappelijke oriëntatie' over het leven in België.

Men kan echter deze doelgroep heel moeilijk bereiken omdat Polen geen verplichte, maar rechthebbende inburgeraars zijn. Zij zijn niet verplicht het Nederlands te leren. Anderzijds weigeren de lokale diensten, zoals gemeenten en de VDAB, andere talen te spreken.

Ik hoop dat deze aanbevelingen mogelijke verbeteringen in het migratiebeleid teweeg kunnen brengen.

Anderzijds heb ik door dit onderzoek aangetoond dat migranten, met name Poolse vrouwen, een maatschappelijk kwetsbare groep vormen en eenzaamheid een probleem is dat extra aandacht verdient in de trajectbegeleiding van Inburgering Limburg.

**Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk**

Wat is het verband tussen de socio-culturele context en eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg?

Door Ewa Bloch

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

**Hasselt
Academiejaar 2014-2015**

Woord vooraf

Het schrijven van dit eindwerk was voor mij een enorme uitdaging. De combinatie van studies en alleenstaand moederschap was voor mij niet evident en vereiste veel moed, geduld, doorzettingsvermogen, relativeringsvermogen en goede huishoudelijke organisatie. Mijn motivatie en zeer sterke interesse in de doelgroep en het door mij gekozen thema waren mijn drijfveren die uiteindelijk in dit eindwerk resulteerden. Ik hoop dat mijn thesis een meerwaarde zal betekenen voor Inburgering Limburg en de werking van trajectbegeleiders nog efficiënter kan maken.

Dit eindwerk was nooit tot stand gekomen zonder de nodige steun en hulp van een aantal mensen.

Mijn dankwoord gaat uit naar mijn stagebegeleidster mevrouw Monique Bas voor haar aanmoediging en naar mijn eindwerkbegeleidster Hilde De Wit. Haar suggesties, deskundig advies en vlotte medewerking hebben de kwaliteit van dit eindwerk gewaarborgd.

Mijn bijzondere dank gaat ook uit naar mijn stagementor Greet Poelmans die altijd klaar stond om mij te helpen en te steunen. Ik waardeer enorm haar praktische tips evenals haar diepgaande coaching. Haar positieve feedback en oprechte waardering hebben mijn motivatie om door te gaan met dit eindwerk aanzienlijk doen toenemen.

Ik bedank van harte mijn collega's voor hun steun, advies, behulpzaamheid en collegialiteit die het schrijven van dit eindwerk extra ondersteunden.

Ik wil mijn respondenten bedanken voor hun deelname en essentiële bijdrage tot de totstandkoming van het onderzoek.

Verder wil ik ook een aantal vrienden bedanken voor hun support:

Carlo voor de bijzondere aanmoediging, Aurica als voorbeeld van doorzettingsvermogen die een belangrijke rol heeft gespeeld in het afmaken van mijn studies, Jessie voor haar IT-support en taalcorrecties, Jeman voor zijn tips en suggesties.

Tot slot wil ik mijn zoon Cyprian bedanken voor alle steun, geduld en zijn onvoorwaardelijke liefde. Zij waren voor mij een bron van motivatie en inspiratie. Zonder zijn begrip en zelfstandigheid was ik nooit zover gekomen.

Ik wil ook alle docenten van de PXL van harte bedanken voor hun steun en begeleiding in mijn vormingsproces gedurende de hele opleiding. Dankzij hen ben ik geworden wie ik ben en heb ik een zeer leerrijk traject mogen afleggen.

Bedankt allemaal voor jullie geloof in mij en jullie steun!

Lijst met afkortingen

A.I.	Appreciatieve Inquiry
EC	Educatief consulent
HvN	Huis van het Nederlands
CBE	Centrum voor Basiseducatie
CVO	Centrum voor Volwassenenonderwijs
IB	Inburgeraar
LO	Loopbaanoriëntatie
OB	Onthaalbureau
MO	Maatschappelijke oriëntatie
NT2	Nederlands als tweede taal
TB	Trajectbegeleider
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF

LIJST MET AFKORTINGEN

INLEIDING.....	8
1. SITUERING VAN DE STAGEPLAATS	10
1.1. INBURGERING LIMBURG.....	10
1.2. MISSIE EN VISIE	12
1.3. DOELGROEP.....	12
1.4. HET INBURGERINGSTRAJECT	16
1.5. WERKINGSPRINCIPE: APPRECIATIVE INQUIRY	18
1.6. BESLUIT	19
2. THEORETISCH KADER	20
2.1. MIGRATIE: DEFINITIE, SOORTEN EN GEVOLGEN.....	20
2.2. SOCIO-CULTURELE ACHTERGROND.	21
2.3. DE MOEILIKHEDEN BIJ HET BOUWEN VAN NETWERKEN	22
2.4. EENZAAMHEID	23
2.4.1. Definitie	23
2.4.2. Soorten eenzaamheid.....	24
2.4.3. Eenzaamheid bij Poolse migranten.....	25
2.4.4. Situering van de doelgroep	25
2.5. DETERMINANTEN VAN EENZAAMHEID BIJ POOLSE VROUWEN IN ZUID-LIMBURG.....	28
2.5.1. Leeftijd.....	29
2.5.2. Partnerstatus.....	29
2.5.3. Het hebben van kinderen	29
2.5.4. Opleidingsniveau en beroepsstatus.....	30
2.5.5. Talenkennis en sociale functie van de kerk	30
2.5.6. Poolse normen en waarden.....	31
2.5.7. Samenstelling van het netwerk.....	31
2.5.8. Ervaringen met de overheidsdiensten.....	32
2.5.9. Vrije tijdsbesteding	33
2.5.10. Besluit.....	33
3. PRAKTIJK	34
3.1. ONDERZOEKSBENADERING: KWALITATIEF ONDERZOEK	35
3.2. ONDERZOEKSGROEP	35

3.3. DATAVERZAMELING.....	36
3.3.1. Steekproef.....	36
3.3.2. Semi-gestructureerd interview.....	36
3.3.3. Data-analyse.....	37
3.3.4. Betrouwbaarheid en validiteit.....	37
3.3.5. Onderzoekresultaten.....	38
3.3.6. Korte voorstelling van de acht respondenten.....	38
3.3.7. Conclusies.....	40
3.3.8. Besluit.....	44
4. KRITISCHE KIJK.....	47
4.1. STAGEORGANISATIE.....	47
4.2. BELEID.....	48
4.3. EINDWERK.....	49
4.4. PERSOONSGEBONDEN TRAJECT.....	50
4.5. ALGEMEEN BESLUIT.....	51
5. BIBLIOGRAFIE.....	53

Inleiding

Wij leven in een migratiemaatschappij: ongeveer twee miljoen mensen in België op elf miljoen inwoners hebben een migratieachtergrond (één op vijf). Diversiteit is in onze samenleving een algemene norm geworden. In Antwerpen en Brussel vormen migranten de helft van de bevolking. In andere steden en verstedelijkte regio's is een kwart van de mensen van buitenlandse origine (Petrovic, Ravijts, Roger, 2014). Migratie heeft enorme gevolgen voor onze maatschappij. Op de bus, aan de keukentafel, bij de koffieautomaat, in de media en in de politiek praten mensen vooral over 'wij' versus 'zij'. Hierbij vergeten ze dat 'zij' soms al drie generaties tot het 'wij' behoren. Anderzijds vallen mensen met vreemde roots opvallend vaker uit de boot in het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

In dit eindwerk wil ik stilstaan bij Poolse migranten en meer bepaald Poolse vrouwen in Zuid-Limburg, waar ik mijn stage ga lopen. Mijn Poolse roots en het door mij afgelegde inburgeringstraject hebben wellicht een grote rol gespeeld bij de keuze van het onderzoeksonderwerp. In de loop der jaren ben ik heel vaak op mezelf aangewezen geweest en heb ik dikwijls negatieve gevolgen van sociaal isolement mogen ervaren. Ik stelde vast dat mijn Poolse afkomst en het gemis van een gezin een cruciale rol hebben gespeeld in het leggen van sociale contacten en dat ik mij vaak eenzaam heb gevoeld ondanks de aanwezigheid van mensen om mij heen.

In dit eindwerk wil ik graag onderzoeken hoe andere Poolse vrouwen hun etniciteit en socio-economische status ervaren hebben in het uitbouwen van sociale netwerken. Ik wil nagaan of er een verband is tussen de socio-culturele context van Poolse vrouwen in Zuid-Limburg en eenzaamheid. De nadruk ligt op de subjectieve beleving van individuen.

In het eerste deel "Situering stageplaats" zal ik de visie, de missie, de werkingsprincipes, het programma en de doelgroep van mijn stageplaats toelichten. Ik zal ook de respondenten van mijn onderzoek in de ruimere context van de stageplaats situeren en het belang van Inburgering Limburg in de opbouw van sociale netwerken aantonen.

In het tweede deel "Theoretisch kader" zal ik de begrippen van 'migratie', 'socio-culturele achtergrond' en 'eenzaamheid' definiëren en de mogelijke determinanten van eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg in kaart brengen.

In deel 3 "Praktijk" worden de opzet en de onderzoeksmethode van het onderzoek toegelicht evenals de onderzoeksresultaten neergezet. Hierin wordt het antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

In het laatste deel 'Kritische kijk' zal ik mijn bevindingen t.o.v. het inburgeringsbeleid en mijn onderzoek neerzetten. De bespreking van de bevindingen behelst de stage-organisatie, het beleid, het eindwerk en het persoonsgebonden traject.

De bedoeling ervan is na te gaan welke factoren eenzaamheid bij de doelgroep bevorderen en welke aanbevelingen hierbij preventief van nut kunnen zijn.

1. Situering van de stageplaats

De doelstelling van dit hoofdstuk is de respondenten van het onderzoek in de ruimere context van de stageorganisatie en van het inburgeringsbeleid te brengen.

De situering van de doelgroep en bespreking van de werkingsprincipes van de organisatie zijn belangrijk in het detecteren van de factoren die de eenzaamheid bij allochtone Poolse vrouwen in Zuid-Limburg veroorzaken en bestendigen.

1.1. Inburgering Limburg

Inburgering Limburg is mijn stageplaats. Het woord “inburgering” verwijst naar een specifieke, begeleide en doelgerichte vorm van maatschappelijke integratie van allochtonen, immigranten en asielzoekers in het kader van onthaalbeleid (Wikipedia, z.d.).

Het idee van onthaalbeleid is ontstaan als antwoord op de steeds in Vlaanderen toenemende immigratie. Volgens de cijfers van 2010 (De Cuyper, Lamberts, Pauwels & Vets, 2010) ontvangt Vlaanderen jaarlijks meer dan 20 000 meerderjarige nieuwkomers. Sinds het inburgeringsdecreet van 2004 biedt de Vlaamse overheid aan nieuwkomers die via legale immigratie ons land binnenstromen een aangepast onthaal. In 2007 werd de doelgroep uitgebreid en kwamen naast de nieuwkomers ook al langer aanwezige vreemdelingen in aanmerking voor inburgering, de zogenaamde ‘oudkomers’. Dat zijn buitenlanders en Belgen van buitenlandse herkomst die langer dan één jaar in Vlaanderen of Brussel wonen. De doelgroep van het inburgeringsbeleid wordt sindsdien met de term ‘inburgeraar’ aangeduid.

Het inburgeringsdecreet definieert “inburgering” als een interactief proces. De overheid heeft de plicht de persoon van de doelgroep een kwalitatief inburgeringstraject op maat aan te bieden. Op zijn beurt verbindt de inburgeraar zich ertoe actief deel te nemen aan het inburgeringstraject. Wanneer hij rijp is voor de arbeidsmarkt, gaat hij zijn bijdrage leveren tot de actieve welvaartsstaat.

Volgens het decreet van 2004 is het de taak van de gemeenten, die als eerste in contact komen met de nieuwkomer bij inschrijving in het bevolkingsregister, om hen in te lichten over het inburgeringsbeleid en hen door te verwijzen naar het onthaalbureau. Uit evaluatie (De Cuyper, Lamberts, Pauwels en Vets, 2010) bleek dat deze toeleiding niet altijd even vlot verliep, vaak omdat de gemeenten weigerden de taal van de nieuwkomers te spreken. Sinds 2008 ligt de eigenlijke verantwoordelijkheid voor het werven en bereiken van de nieuwkomers bij het onthaalbureau. Concreet roept het onthaalbureau door middel van een aangetekende brief de nieuwkomers op om zich aan te melden.

In totaal zijn er 8 verschillende Onthaalbureaus Inburgering. Zes onthaalbureaus vallen onder het Agentschap Integratie & Inburgering, namelijk Inburgering Brussel, Inburgering Provincie Antwerpen, Inburgering Vlaams-Brabant, Inburgering Limburg, Inburgering Oost-Vlaanderen en Inburgering West-Vlaanderen. De steden Antwerpen en Gent staan zelf in voor hun onthaalbureaus. Verder is Inburgering Limburg opgedeeld in vier regio's: West, Oost, Midden en Zuid-Limburg. Mijn stageplaats is gelegen in Sint-Truiden en vertegenwoordigt regio Zuid-Limburg. De hoofdvestiging bevindt zich in Hasselt.

Sinds januari 2015 hoort Inburgering Limburg bij het Agentschap Integratie en Inburgering. Dit agentschap is een private stichting. Zij is in 2014 opgericht door de Vlaamse overheid als Extern Verzelfstandigd Agentschap (EVA).

Volgende organisaties maken deel uit van de nieuwe structuur:

- Onthaalbureaus Inburgering
- Integratiecentra
- Kruispunt Migratie-Integratie
- Sociale Tolken- en Vertaaldiensten

Volgens Coumou en Maton (2002) zijn er in Vlaanderen twee groepen migranten die aandacht nodig hebben. Er zijn nieuwkomers die zonder ondersteuning in een achtergestelde positie dreigen te geraken en er zijn migranten die al langer in Vlaanderen wonen. Zij zijn werkloos of arbeidsongeschikt, hebben weinig toekomstperspectief, participeren slechts in geringe mate aan de samenleving en beheersen het Nederlands onvoldoende. Deze situatie is ontoelaatbaar en vraagt om interventies. Die interventies zijn nodig om de mensen zelf een perspectief te bieden, maar ook voor onze samenleving als geheel. Beide groepen kunnen immers een waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving.

De nieuwkomers moeten een nieuw referentiekader opbouwen en zo snel mogelijk de maatschappij, waarin zij zich gevestigd hebben, leren kennen. Zij moeten middelen in handen krijgen om in de nieuwe omgeving zelfstandig te kunnen functioneren, om hun brood te verdienen en zich te kunnen ontplooiën. De oudkomers daarentegen willen vooral hun achterstand wegwerken om een gelijkwaardige plaats in de samenleving te verwerven. Vaak betreft het een betaalde baan, maar soms ligt het perspectief buiten een baan.

In beide gevallen is er een algemene doelstelling: volwaardige, actieve participatie en een gedeeld burgerschap (Kruispunt Migratie-Integratie, 2014).

Alle activiteiten binnen de inburgering staan in het teken van het eindperspectief van de migrant. Dit perspectief is meestal een arbeidsplaats. Een goed inburgeringsbeleid verandert daarmee in een loopbaanbeleid en de acties die ondernomen worden om dat proces te begeleiden. De betrokken inburgeraar is in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor zijn loopbaan en werkt daar ook zelfstandig aan. Daarbij kan hij op verschillende manieren ondersteuning krijgen.

Bij loopbaanplanning verandert ook het perspectief op de migrant: het uitgangspunt is niet langer wat hij allemaal niet kan of heeft - Nederlands, inzicht in de maatschappij -, maar welke capaciteiten hij wel heeft. Waar is hij goed in? Wat zijn zijn mogelijkheden?

1.2. Missie en visie

Wat?

- Inburgering Limburg heeft als missie zelfredzaamheid van inburgeraars te verhogen zodat zij op een actieve en volwaardige manier aan de samenleving kunnen participeren.

Hoe?

- Inburgering Limburg gelooft dat diversiteit een maatschappij 'rijker' kan maken.
- Inburgering Limburg ziet inburgering als interactief proces: het specifiek inburgeringsprogramma wordt aangeboden, maar er wordt verwacht dat de inburgeraars zich aan de verbintenissen van het inburgeringscontract gaan houden en uiteindelijk hun bijdrage kunnen leveren aan de samenleving. Het uiteindelijke doel is meestal toetreden tot de arbeidsmarkt.
- Inburgering Limburg vertrekt vanuit de ambities en competenties van inburgeraars en wil ze aan en tot hun rechten laten komen via een integrale aanpak.
- Inburgering Limburg biedt een laagdrempelige dienstverlening op maat (Interne niet gepubliceerde info Inburgering Limburg, z.d.).

1.3. Doelgroep

Inburgering en integratie is een Vlaamse materie en behoort dus tot de bevoegdheid van de Vlaamse regering.

Het inburgeringsbeleid is bedoeld voor vreemdelingen van achttien jaar en ouder die zich langdurig in Vlaanderen of Brussel komen vestigen. Ook Belgen die niet in België geboren zijn en van wie minstens één van de ouders niet in België geboren is, behoren tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid.

Inburgering richt zich tot personen die zich recent in België gevestigd hebben en tot personen die al langer in België verblijven, maar toch baat hebben bij het volgen van een inburgeringstraject (Interne niet gepubliceerde info van Inburgering, z.d.).

Later in deze thesis kom ik hierop terug en ga ik meer uitleg geven over dit traject.

Er zijn drie algemene criteria waaraan inburgeraars (IB's) moeten voldoen vooraleer zij recht hebben op een inburgeringstraject:

- De IB moet minstens 18 jaar oud zijn.
- De IB moet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister in België en beschikken over een eigen rijksregisternummer.
- De IB moet gevestigd zijn in het Vlaamse Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Ook minderjarige anderstalige nieuwkomers behoren tot de doelgroep. Omdat zij schoolplichtig zijn, mogen zij geen inburgeringstraject volgen. Inburgering Limburg helpt de minderjarigen bij het zoeken naar de geschikte school, de zogenaamde OKAN-school (onthaalklas voor minderjarige anderstalige nieuwkomers). Deze school helpt hen ondanks hun taalbarrière het volledige schoolprogramma te doorlopen.

De doelgroep van Inburgering is zeer heterogeen: van hoogopgeleiden tot analfabeten, van Belgen tot anderstaligen...

Binnen de doelgroep zijn er verplichte en rechthebbende inburgeraars.

De wet hierrond is ingewikkeld en trajectbegeleiders doen vaak beroep op het draaiboek voor trajectbegeleiders dat zich op de interne praktische schijf van Inburgering Limburg bevindt.

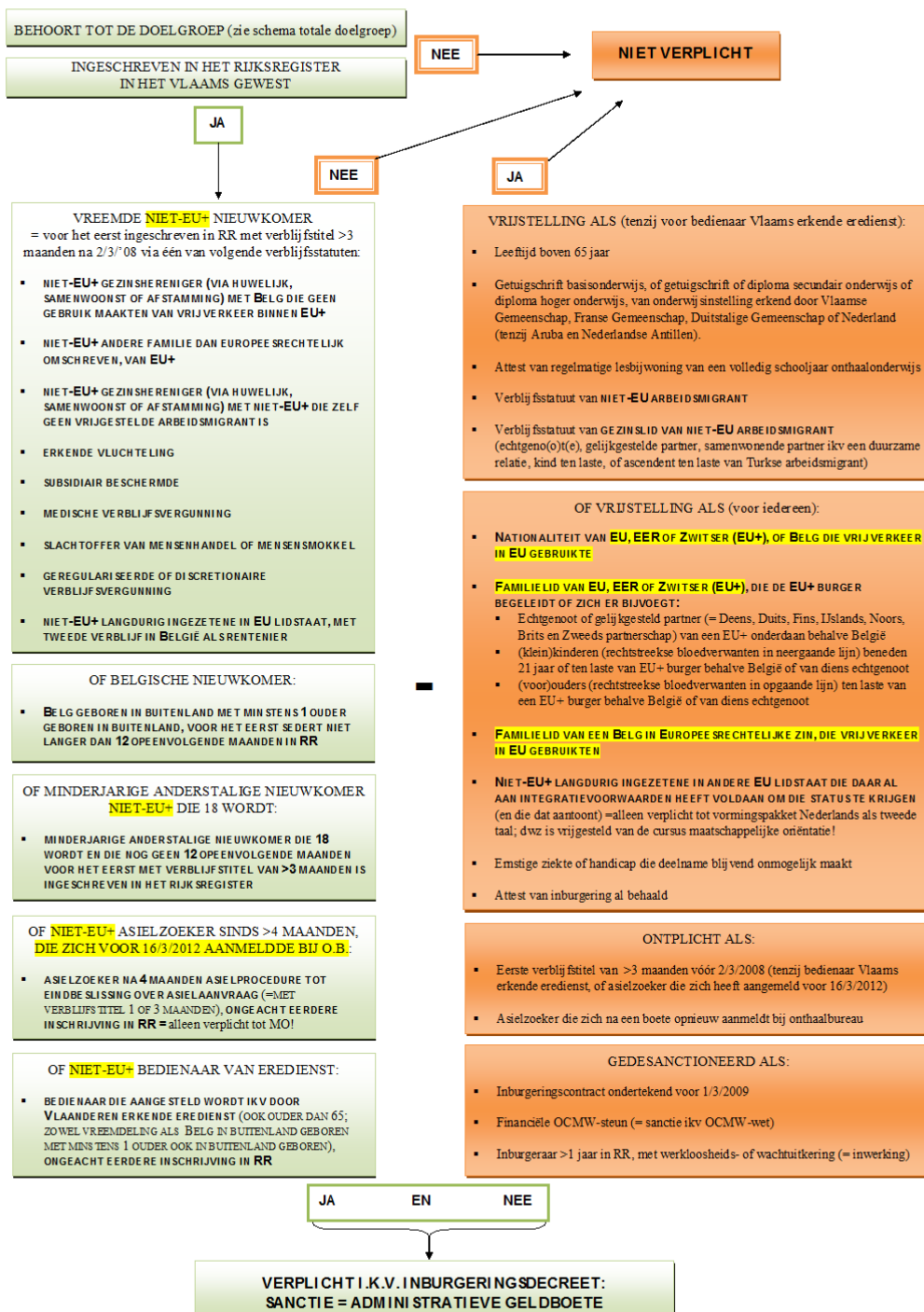
- In grote lijnen zijn de niet-EU migranten verplichte inburgeraars en de EU-migranten rechthebbende inburgeraars. Vanaf de inschrijving in het bevolkingsregister in Vlaanderen vormen zij doelgroep van Inburgering. Asielzoekers, die korter dan vier maanden in België verblijven, zijn geen doelgroep. Vanaf vier maanden verblijf zijn zij rechthebbenden, maar na een positieve erkenning als vluchtelingen zijn zij verplichte inburgeraars.

Ook subsidiair beschermden beschikken over een verblijfsstatuut. Dat zijn mensen die niet in aanmerking komen voor de vluchtelingenstatus, bijvoorbeeld als mensen voor oorlog vluchten. Zij kunnen dan de subsidiaire beschermingsstatus krijgen. Zij zijn een verplichte doelgroep.

De steekproef van mijn onderzoek behoort tot de rechthebbende inburgeraars, d.w.z. dat zij vrijblijvend recht op een inburgeringstraject hebben.

Om beter inzicht te krijgen in de doelgroep heb ik het onderstaande schema bijgevoegd.

Schema verplichte doelgroep van inburgering

Kruispunt Migratie-Integratie vzw – zie ook onze brochure Doelgroep inburgering op www.kruispuntmi.be, thema inburgering

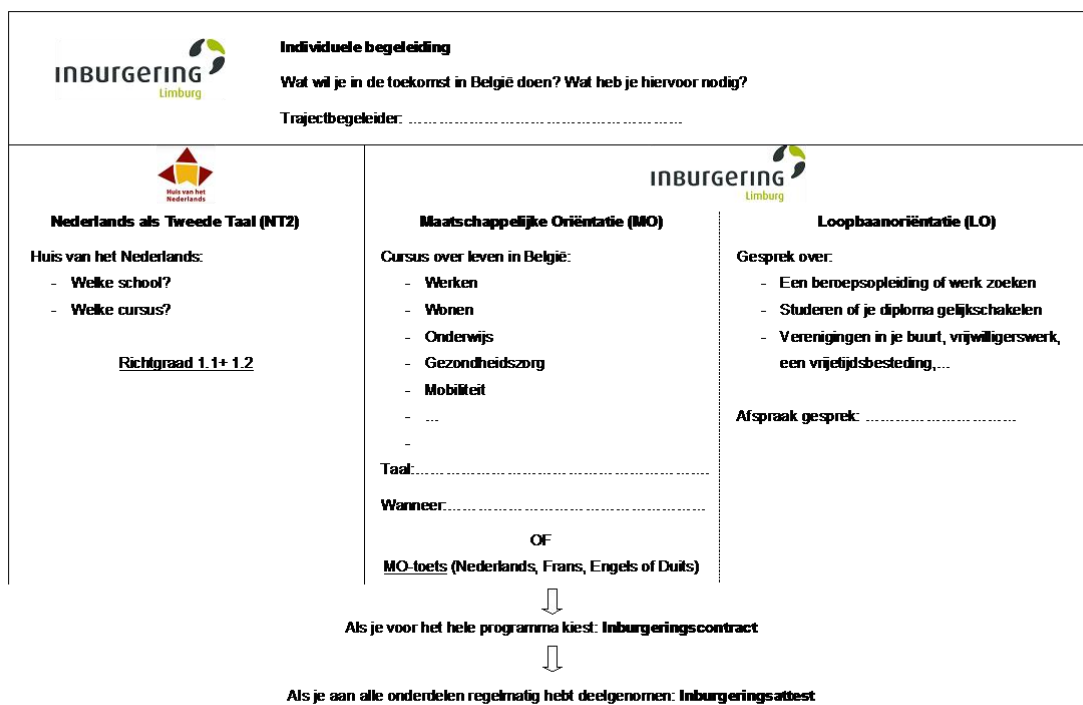
18/6/2014

Afbeelding 1: Schema verplichte doelgroep van inburgering

1.4. Het inburgeringstraject

Na de aanmelding en het intakegesprek met de inburgeraar, indien hij tot de doelgroep van Inburgering behoort, verbindt hij zich door het ondertekenen van het inburgeringscontract tot het volgen van het inburgeringstraject. De doelstelling van het inburgeringstraject is de zelfredzaamheid van inburgeraars te vergroten en hen na afloop toe te leiden naar reguliere voorzieningen in functie van participatie op professioneel, educatief en socio-cultureel vlak (Inburgering Limburg, Werking Onthaalbureau Inburgering Limburg vzw, z.d.).

Het inburgeringstraject is een vormingsprogramma dat uit drie delen bestaat, namelijk: een cursus Nederlands als tweede taal met niveau 1.1 en 1.2, een cursus maatschappelijke oriëntatie (MO) over het leven in België en loopbaanoriëntatie (zie het bijgevoegde schema).

Afbeelding 2: Schema van het inburgeringsprogramma

De trajectbegeleiders trachten alle vragen van inburgeraars te beantwoorden, hen door te verwijzen naar gespecialiseerde diensten (bijvoorbeeld VDAB, OCMW...) als dat nodig is, en bieden individuele trajectbegeleiding aan.

NT2 wordt ingericht door het reguliere volwassenenonderwijs en centra voor basiseducatie. Maatschappelijke oriëntatie (MO) en loopbaanoriëntatie (LO) neemt Inburgering voor haar rekening.

Vooraleer inburgeraars kunnen starten met een cursus Nederlands moeten zij eerst een cognitieve test afleggen, de zogenaamde COVAAR-test bij het Huis van het Nederlands (HvN) om hun leertempo te laten bepalen. Deze test wordt afgenomen door educatieve consulenten van het Huis van het Nederlands. Het HvN verwijst daarna de inburgeraars door naar de gepaste school: een Centrum voor Basiseducatie (CBE) of een Centrum voor Volwassenen Onderwijs (CVO). Inburgeraars moeten sinds 1/9/2014 de richtgraad 1.1 en 1.2 behalen. Deze cursussen worden niet door Inburgering zelf georganiseerd.

Als de IB al voorkennis heeft van het Nederlands, neemt de educatieve consulent een niveautest af. De resultaten bepalen in welke richtgraad NT2 module de inburgeraar kan instromen.

Er is ook de mogelijkheid om een vrijstellingstoets af te leggen. Inburgeraars zijn bij het inburgeringscontract verplicht NT2 1.1 en 1.2 te volgen (overlevingsniveau), tenzij vrijgesteld (Nederlands als tweede taal (NT2), Het Huis van het Nederlands (HvN), z.d.).

De cursus maatschappelijke oriëntatie, ingericht door Inburgering zelf, behelst praktische informatie over het leven in België. Dit omvat de levensdomeinen die noodzakelijk zijn om zelfstandig te kunnen functioneren: gezondheidszorg, wonen, werk, onderwijs, bank en verzekeringen... De lessen 'maatschappelijke oriëntatie' worden gegeven in de taal van de inburgeraar of in een contacttaal. De docent vertrekt vanuit de vragen van de inburgeraar die door trajectbegeleiders tijdens het intakegesprek opgenomen zijn geweest in het cliëntvolgsysteem.

In het trajectonderdeel "loopbaanoriëntatie" worden de toekomstperspectieven van inburgeraars besproken. De trajectbegeleider staat stil bij het leven van de inburgeraar in zijn land van herkomst en hoe het er nu uitziet. Verder gaat men na wat de inburgeraar nodig heeft om zijn doelstellingen te kunnen behalen. De trajectbegeleiders bepalen samen met inburgeraars wat voor hen belangrijk is om een leven in België uit te bouwen. Er worden drie toekomstperspectieven benaderd: professioneel, educatief en socio-cultureel.

Het professioneel perspectief impliceert de hulp bij het zoeken naar werk. Indien inburgeraars willen werken, kunnen zij hiervoor doorverwezen worden naar de VDAB. De inburgeringsconsulent van de VDAB nodigt de inburgeraar uit om te zien hoe de VDAB de inburgeraar kan begeleiden, hetzij naar werk, hetzij naar een opleiding. VDAB-

consulenten beslissen of inburgeraars rijp zijn voor de arbeidsmarkt. Sommigen onder hen willen het beroep uitoefenen dat zij aangeleerd hebben in hun land van herkomst. Anderen kunnen opleiding 'Kiezen' volgen om hun beroepskeuze opnieuw te kunnen bepalen.

Sommige inburgeraars willen verder studeren, wat onder het educatief perspectief valt. De trajectbegeleider bepaalt samen met de inburgeraar welk diploma hij behaald heeft en of een diplomagelijkschakeling nodig is. Ook inburgeraars die in België verder willen studeren kunnen bij Inburgering Limburg terecht. De trajectbegeleider zal dan voor de inburgeraar een afspraak vastleggen bij de interne specialist "educatieve loopbaanoriëntatie" om meer informatie te geven over het onderwijssysteem zodat de inburgeraar een juiste keuze kan maken.

In het kader van het socio-cultureel perspectief worden alle inburgeraars begeleid met betrekking tot vrije tijd en ontspanning. De trajectbegeleider bespreekt de sociale kaart van de regio met de inburgeraar en doet indien nodig een toeleiding naar projecten of organisaties. Dit is heel breed en gaat van taalstimulering tot sport en creatieve activiteiten. Ook voor kinderen van IB's kennen de trajectbegeleiders interessante projecten.

1.5. Werkingsprincipe: Appreciative Inquiry

De trajectbegeleider werkt met de "Appreciative Inquiry" of de methode van het waardierend onderzoeken (Beliën, 2011). Deze methode helpt de trajectbegeleider een verbinding te maken met de inburgeraar en zijn toekomst. De vragen worden op een positieve manier gesteld om een vertrouwensband met de inburgeraar op te bouwen. De trajectbegeleider volgt dus geen stappenplan in zijn gesprek, maar tracht de inburgeraar te benaderen vanuit oprechte interesse. De toekomst van de inburgeraar staat altijd centraal. Er wordt een traject uitgestippeld op basis van vragen. Hoe was het leven vroeger? Wat wil de inburgeraar in België bereiken? Wat heeft hij hiervoor nodig? Waar is hij goed in?

De samenwerking tussen de docenten van maatschappelijke oriëntatie en de trajectbegeleiding is ook in belang van de inburgeraar. Hij kan immers zijn leervragen doorgeven aan de trajectbegeleider zodat zij aan bod kunnen komen tijdens de lessen MO. De MO-docenten wisselen op hun beurt informatie uit over het functioneren van inburgeraars tijdens de lessen met de trajectbegeleiders. Deze informatie kan nuttig zijn bij de coaching en efficiënte begeleiding van inburgeraars.

Door de hoge caseload is het moeilijk om veel gesprekken met de inburgeraars te hebben. Door adequate vragen te stellen komt een trajectbegeleider op korte tijd veel te weten en bouwt hij een vertrouwensband op met de inburgeraar. Het is belangrijk dat er tijdens elk contactmoment gepolst wordt naar het verloop van de cursussen of naar het dagelijks leven.

De trajectbegeleider moet duidelijk maken dat de inburgeraar zelf verantwoordelijk is voor zijn traject en ontwikkeling. De trajectbegeleider is een "coach", geen "controleur".

1.6. Besluit

Inburgering Limburg is een organisatie die zich inzet voor de participatie en integratie van de inburgeraars in de samenleving. Inburgering is een wederkerig proces waarbij de overheid een inburgeringsprogramma aanbiedt, maar de uiteindelijke doelstelling is de inburgeraars een actieve bijdrage te laten leveren aan de samenleving, meestal door hen te laten toetreden tot de arbeidsmarkt.

Verschillende actoren zijn structureel betrokken bij de uitvoering van het inburgeringsbeleid. De 'kernpartners' zijn het onthaalbureau, het HvN en de VDAB.

Door de inburgeraars de cursussen NT2 en maatschappelijke oriëntatie te laten volgen en hen te begeleiden bij de loopbaanoriëntatie, faciliteert Inburgering Limburg de opbouw van sociale netwerken.

Voor vele allochtonen is de deelname aan de cursus Nederlands en maatschappelijke oriëntatie de enige bron van sociale contacten nadat zij zich in België gevestigd hebben.

De migranten vormen een risicogroep als het om sociaal isolement gaat en komen vaak in een achtergestelde positie terecht wegens hun taalbarrière, gebrek aan inzicht in de maatschappij, het in hun land van herkomst achtergelaten netwerk, onderbroken loopbaancarrière etc.

Het hele inburgeringstraject van onthaalbureaus speelt een grote rol in het vinden van aansluiting bij de maatschappij en ondersteunt de opbouw van sociale netwerken.

2. Theoretisch kader

In het volgende hoofdstuk ga ik de voor mijn onderzoek relevante literatuurstudie aan bod laten komen om hiermee linken te kunnen leggen in mijn praktisch gedeelte.

Eerst ga ik de begrippen 'migratie', 'socio-culturele achtergrond' en 'eenzaamheid' toelichten. Daarna ga ik de determinanten van eenzaamheid bij de doelgroep nader bespreken.

Ik wil aantonen dat ondanks grote inspanningen van Inburgering er toch factoren aanwezig zijn die het uitbouwen van sociale netwerken sterk bemoeilijken en tot sociaal isolement van allochtonen leiden.

2.1. Migratie: definitie, soorten en gevolgen

Migratie (Van Stripiaan, 2014) kan gezien worden als de structurele beweging van mensen van de ene plaats naar een andere met als doel daar voor een langere tijd te werken en te leven zonder regelmatig fysiek contact met de plaats van herkomst.

Meestal onderscheidt men twee vormen van migratie.

Wanneer de migrant verhuist met het oog op werk en met de bedoeling zich elders langdurig te vestigen, spreekt men van arbeidsmigratie.

Indien de migratie plaatsvindt op basis van een aantal mensenrechten zoals asiel en recht op familiaal leven, is er sprake van humanitaire migratie.

Migratie op basis van familiaal recht bestaat dan verder uit twee soorten: gezinshereniging en gezinsvorming. In het kader van mijn onderzoek is gezinshereniging zeer relevant. De meeste door mij geïnterviewde Poolse vrouwen hebben hun partner gevolgd die al eerder naar België was gekomen als arbeidsmigrant. Deze twee vormen van migratie kunnen niet los van elkaar gezien worden. Arbeidsmigratie wordt namelijk dikwijls gevolgd door gezinshereniging, anderzijds komen ook volgmigranten (d.w.z. gezinsherenigers) ooit terecht op de arbeidsmarkt.

Naast migratie als demografisch fenomeen met een invloed op de bevolkingsstructuur is er een toenemende tendens om migratie als een psychosociaal proces met belangrijke sociaal-economische aspecten te beschouwen (Buytaert et al.2009). Migratie is een ingewikkeld en ingrijpend proces met grote impact op de persoon en zijn leefomgeving. De beleving van migratie is een ervaring van verandering, vernieuwing en ontdekking, maar ook van verlies. Bijna alles wat iemand bepaalt in het leven verandert tijdens het

proces van migratie: de familiale en sociale banden, de leefgewoonten, de taal en de cultuur, de sociale en economische positie in de samenleving.

De grote veranderingen die migratie met zich meebrengt, kunnen een invloed uitoefenen op de psychische en lichamelijke gezondheid van de betrokkenen. Uiteraard spelen de redenen van migratie zoals een vrijwillige en voorbereide of plotse en gedwongen migratie een belangrijke rol. Volgens Ferrant (2007) hebben factoren zoals werkloosheid, een povere huisvesting, laaggeschoold zijn, geen kennis van het Nederlands, verloop van de asielpprocedure etc. vaak een grotere invloed op de globale gezondheid van migranten dan een andere cultuur.

2.2. Socio-culturele achtergrond.

Er bestaat geen eenduidige definitie van de 'socio-culturele achtergrond' van iemand.

Op het internet kwam ik de volgende definitie tegen: "sociaal-cultureel bewustzijn is een besef van de manier waarop mensen hun denken, handelen en zijn beïnvloed wordt door factoren als sociale klasse, culturele achtergrond, etniciteit en taal" (Villegas & Lucas, 2002).

Mensen leven binnen bepaalde sociale systemen: familie, school, vriendenkring, werk, kerk/moskee, verenigingen. Het samenleven en samenwerken binnen zo'n systeem is op een bepaalde wijze geregeld en dat is vastgelegd in de cultuur van dat sociaal systeem. Cultuur kun je omschrijven als de gemeenschappelijke wereld van ervaringen, waarden en kennis die een bepaald sociaal systeem kenmerkt (Schuringa, 2001). Het is een gemeenschappelijke en gedeelde wereld van betekenissen. De mensen binnen een sociaal systeem weten precies wat de betekenis is van bepaalde woorden, gebaren, gebruiken, gelaatsuitdrukkingen, kleding. Ieder mens wordt gevormd door de cultuur waarin hij opgroeit. Cultuur is een hulpbron voor het handelen. Je hebt het nodig om te kunnen functioneren. Je hebt het nodig om de concrete situaties waarin je je bevindt te ordenen en te interpreteren. Het is een model van de werkelijkheid. Cultuur reikt je ook richtlijnen voor het handelen aan. Je weet wat er van je verwacht wordt, wat je het beste kunt doen in bepaalde situaties, hoe procedures lopen, wie je op welke wijze moet benaderen om gedaan te krijgen wat je wilt. Cultuur is een verschijnsel dat, in meerdere of mindere mate, wordt gedeeld door mensen binnen eenzelfde sociale context. Ruim opgevat is dit de omgeving waarin iemand leeft. Het gaat dus niet alleen maar over het gezin, maar ook over de school, reguliere voorzieningen enz.

Twee belangrijke componenten die binnen elke cultuur kunnen onderscheiden worden zijn waarden en normen.

Waarden zijn opvattingen over het wenselijke, karakteristiek voor een bepaalde groepering. Voorbeelden van westerse waarden zijn gelijkheid, vrijheid, solidariteit. Waarden beïnvloeden de selectie van de beschikbare middelen en doeleinden. In de keuze van beschikbare middelen en doeleinden laat zich een individu inderdaad leiden door de waarden die hij onderschrijft.

Daarnaast zijn er normen. Terwijl waarden abstracte uitgangspunten zijn, bieden normen concrete richtlijnen voor het handelen. Normen zijn gedragsregels die het sociale verkeer regelen.

In de functionalistische benadering vervult de cultuur, en dus ook de waarden en normen, van een samenleving een cruciale functie m.b.t. het behoud en het verstevigen van de samenlevingsverbanden. Elementair voor een samenleving is waardenovereenstemming of wat Talcott Parsons “value-commitment” noemt. Wanneer leden van een samenleving dezelfde waarden onderschrijven is dit een garantie voor een evenwichtige en conflictloze samenleving (De Wit, 2011). In het kader van mijn eindwerk zal het aspect van verschillende normen en waarden aan bod komen. Geen overeenstemming met de normen en waarden van de meerderheidscultuur kan immers de gevoelens van eenzaamheid beïnvloeden.

Er is ook veel geschreven over het verschil tussen mannen- en vrouwenculturen. Mannen zijn meer geneigd de wereld te beschouwen als een hiërarchische orde waarin zij oftewel een hogere of een lagere positie innemen. Het draait om status. Het leven is een krachtmeting, een strijd om de onafhankelijkheid te bewaren en mislukking te voorkomen. Vrouwen staan meer in de wereld als een individu in een netwerk van verbindingen. Contacten zijn gericht op het minimaliseren van verschillen en het zoeken naar overeenstemming. Het leven is een gemeenschap, een strijd om de intimiteit te behouden en isolement te voorkomen (Schuringa, 2001). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ondanks het streven naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen, beide genders echter heel ander taalgebruik, gedrag, opvattingen, waarden en normen hanteren.

2.3. De moeilijkheden bij het bouwen van netwerken

Uit onderzoek naar inburgering blijkt dat inburgeraars een maatschappelijk kwetsbare groep vormen binnen onze samenleving. De culturele component maakt dat inburgeraars de bestaande instellingen minder kunnen aanwenden om de ongelijkheid te verminderen (Vettenburg, 1988). Bij de VDAB wordt bijvoorbeeld verwacht dat zij het Nederlands verstaan, want het gaat tenslotte om een Vlaamse dienst. Cultuurverschillen bemoeilijken

het verbeteren van hun sociale positie en maken de kans op het ontwikkelen van eigen oplossingsstrategieën alsmaar groter (vb. zwart werk of delinquent gedrag).

Taalbarrière is een eerste hinderpaal in de opbouw van sociale netwerken. Daarnaast is er een gebrek aan kennis van de heersende normen en waarden van de maatschappij. Het referentiekader waarmee men naar de werkelijkheid kijkt, verschilt van hetgeen wat men binnen de dominante cultuur hanteert.

Het verlaten van het reeds opgebouwde sociale netwerk kan de gevoelens van eenzaamheid versterken.

Mijn doelgroep bestaat uit vrouwen van arbeidsmigranten, vaak moeders die het runnen van het huishouden op zich nemen. Hun tewerkstelling zal een cruciale rol spelen in het ervaren van eenzaamheidsgevoelens.

De mate van eenzaamheid wordt wellicht bepaald door de aanwezigheid en samenstelling van de nieuw gevormde netwerken.

2.4. Eenzaamheid

Vooraleer ik overga tot de bespreking van de mogelijke risicofactoren die eenzaamheidsgevoelens bij mijn doelgroep kunnen veroorzaken, ga ik de term van eenzaamheid nader bespreken.

2.4.1. Definitie

Eenzaamheid kan omschreven worden als een persoonlijke subjectieve ervaring, is moeilijk waar te nemen van buitenaf en ontstaat onvrijwillig. Deze definitie is geformuleerd door De Jong-Gierveld.

Eenzaamheid is een situatie waarbij een individu bepaalde kwaliteit van relaties mist. Dit gaat om situaties waarbij het aantal bestaande contacten kleiner is dan gewenst, alsook om situaties waarbij de gewenste intimiteit niet wordt gerealiseerd. Dus eenzaamheid gaat om de manier waarop het individu zijn of haar isolement en gebrek aan communicatie met andere mensen waarneemt, ervaart en evalueert (De Jong Gierveld, 1998).

Eenzaamheid is een pijnlijke, negatieve ervaring die het gevolg is van een gebrek aan kwalitatief goede sociale relaties. De subjectieve beleving van dit fenomeen heeft tot gevolg dat er mensen zijn die veel alleen zijn, een klein netwerk van sociale relaties onderhouden en niet noodzakelijk gevoelens van eenzaamheid ervaren. Wij noemen hen

'contactarmen'. Het tegenovergestelde van deze groep zijn personen met een beperkt sociaal netwerk die zich wel eenzaam voelen, genoemd 'sociaal geïsoleerden'.

Eenzaamheid lijkt een individueel probleem te zijn, maar het is ook een maatschappelijk probleem. Eenzaamheid bestaat niet op zichzelf, maar vindt steeds plaats in een sociale context, m.a.w. het kan niet bestaan zonder anderen.

Het verlangen naar verbinding behoort tot de existentiële behoeften van de mens. Zoals de figuur hieronder aangeeft, neemt behoefte aan samenhang en sociale contacten de derde plaats in in de hiërarchie van menselijke basisbehoeften. Het ervaren van eenzaamheid heeft te maken met een spanningsveld dat ontstaat tussen de behoefte aan sociale contacten en de persoonlijke competenties en mogelijkheden om eraan te voldoen.

Afbeelding 3: Maslows behoeftenpiramide

2.4.2. Soorten eenzaamheid

Er zijn twee soorten eenzaamheid: sociale eenzaamheid en emotionele eenzaamheid. Sociale eenzaamheid verwijst naar het gemis van een bredere sociale relatiekring, de contacten met vrienden, familie en kennissen. Emotionele eenzaamheid manifesteert zich in het gemis van een hechte, affectieve band met iemand. Deze rol is vaak voor de partner.

Niet elke persoon die zich sociaal eenzaam voelt, voelt zich ook op emotioneel vlak eenzaam en omgekeerd. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de contacten met vrienden, kennissen, buren en familie beschermen tegen sociale eenzaamheid. Voor emotionele eenzaamheid is vooral een goede partnerrelatie belangrijk en bij afwezigheid hiervan gaat het om kwaliteitsvolle banden met anderen (Heylen, 2011).

2.4.3. Eenzaamheid bij Poolse migranten

Voor België beschikken wij over geen cijfers omtrent dit thema, maar voor Nederland is bekend dat mensen uit Oost-Europa vaker eenzaam zijn dan Nederlanders. Zij hebben ook meer psychische problemen en voelen vaak wantrouwen tegenover hulpverleners vanwege taalproblemen. Zij maken minder gebruik van zorgvoorzieningen.

Deze signalen komen naar voren uit een verkennend veldonderzoek van Pharos, kenniscentrum voor de gezondheid van migranten en vluchtelingen (Dauphin, S., Van Wieringen, J., 2012). Behalve de genoemde signalen zijn er geen harde cijfers over deze groep.

Dat deze groep met meer psychische problematieken kampt als eenzaamheid en depressie, herkent de Poolse pastor Krzysztof Obiedzinski. “Veel Polen missen hun familie, en hebben heimwee. Mannen zitten vaak in een moeilijke woonsituatie, met veel andere mannen in huis. Soms speelt drank en drugs een rol. Polen zijn daarbij ook niet gewend over hun problemen te praten”, aldus de pastor uit Amsterdam (Dauphin & Van Wieringen, 2012).

Steunpunten die MOE-landers (migrant van Oost-Europa) advies geven op het gebied van werk, wonen en gezondheid, bevestigen het beeld. “Mensen komen vaak met hele hoge verwachtingen naar Nederland. Zij zijn uit hun vertrouwde omgeving. In hoe verre zij moeten integreren weten zij niet. En als het dan niet lukt, weten zij niet hoe zij uit hun situatie moeten komen” (Dauphin & Wieringen, 2012).

2.4.4. Situering van de doelgroep

Uit de literatuurstudie rond eenzaamheid blijkt dat allochtonen, vooral vrouwen en ouderen, een risicogroep vormen (Van der Pennen, 1995). Dit gegeven kan voor een belangrijk deel worden verklaard door de etnische achtergrond: taalproblemen en het ontbreken van een duidelijke eigen identiteit vormen een grote belemmering bij het onderhouden van betekenisvolle sociale contacten. Ook de lage sociaal-economische positie van allochtonen kan hier een rol spelen.

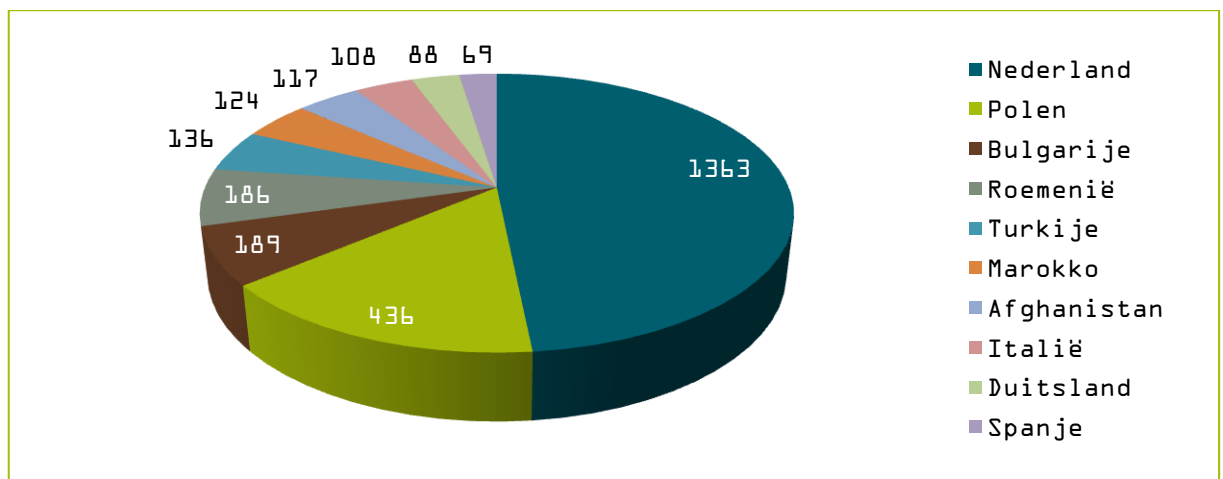
Na de toetreding van Polen tot de Europese Unie in 2004 is het aantal Poolse migranten in België sterk toegenomen. In 2011 telde België 50 000 Poolse inwoners. Daarmee behoort de Poolse gemeenschap inmiddels tot een van de vijf grootste minderheden in België.

Volgens de cijfers van Inburgering Limburg (Jaarverslag Onthaalbureau Inburgering, 2013) vormen Polen na Nederlanders de tweede grootste instroomgroep aan nieuwkomers in Limburg. In 2013 waren er 436 Polen die ingeschreven werden in het bevolkingsregister in een Limburgse gemeente.

Top 10 instroom nieuwkomers in Limburg volgens nationaliteit

2009		2010		2011		2012		2013*	
Nederland	1493	Nederland	1685	Nederland	1352	Nederland	1208	Nederland	1363
Turkije	325	Turkije	388	Polen	357	Polen	425	Polen	436
Marokko	249	Polen	353	Turkije	317	Bulgarije	261	Bulgarije	189
Polen	210	Marokko	245	Marokko	202	Roemenië	200	Roemenië	186
Duitsland	77	India	186	Bulgarije	162	Turkije	178	Turkije	136
Roemenië	73	Armenië	163	Roemenië	158	Marokko	174	Marokko	124
Rusland	73	Rusland	162	India	131	Afghanista	116	Afghanista	117
Bulgarije	70	Bulgarije	152	Kosovo	130	Spanje	101	Italië	108
België	68	Kosovo	138	Duitsland	97	India	94	Duitsland	88
India	59	Roemenië	113	Afghanista	85	Italië	84	Spanje	69

* 2013: t.e.m. oktober 2013 o.w.v. nieuw cliëntvolgsysteem, enkel >18 jaar

Afbeelding 4: Top 10 instroom volgens nationaliteit 2013

Polen zijn EU-migranten en rechthebbend binnen het inburgeringsbeleid. Dit betekent dat zij niet verplicht zijn om een inburgeringstraject aan te vatten.

Anderzijds is het voorleggen van een inburgeringsattest een voorwaarde voor het verkrijgen van de Belgische nationaliteit en sociale woning.

Volgens Lodewijckx, E., (2012) is de Poolse nationaliteit de belangrijkste Oost-Europese nationaliteit en deze neemt momenteel de tweede plaats in onder alle nationaliteiten bij de inschrijving in België.

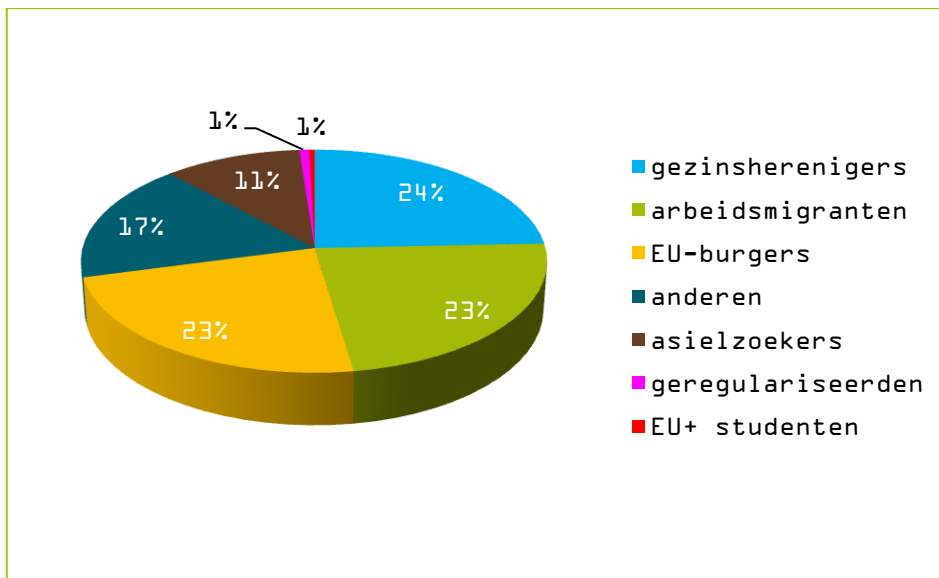
Sinds de toetreding tot de EU van Polen in 2004 vormt deze de snelst groeiende immigrantenpopulatie in België. Tussen het jaar 2000 en 2010 evolueerde het aantal Poolse immigranten van 6319 naar 43 085. De sterke toename van Poolse immigranten kan verklaard worden door enerzijds de interne Europese markt die vrij verkeer van personen, diensten, goederen en kapitaal binnen de EU-landen mogelijk maakt. Anderzijds drijven economische motieven immigranten vanuit de nieuwe armere EU-landen naar de rijkere (Mampaey, J., 2013).

De toetreding van Polen tot de EU had de afschaffing van een arbeidsvergunning voor Polen in mei 2009 tot gevolg.

De vele Poolse poetsvrouwen die voorheen al jaren in het zwart werkten, mochten vanaf toen vrij in België werken en konden dus ingeschakeld worden in het systeem van de poets hulp met dienstencheques, een formule die door de federale overheid in het leven werd geroepen om het zwartwerk in de sector van de thuishulp tegen te gaan. De Poolse thuishelpsters maakten massaal gebruik van het systeem van de dienstencheques om hun werksituatie te regulariseren en om van sociale zekerheid te kunnen genieten. Dienstencheques – ondernemingen schoten als paddenstoelen uit de grond.

Naast arbeidsmigratie vinden onder Poolse vrouwen ook gezinshereniging en gezinsvorming plaats. Zij komen naar België omdat hun man hier een job heeft of trouwen met een Belg.

Volgens de statistische gegevens van Inburgering Limburg vertegenwoordigen de gezinsherenigers en arbeidsmigranten binnen de IB's de grootste groep. De onderstaande grafiek geeft verschillende soorten migratie binnen het inburgeringsbeleid in Limburg weer. De procentuele weergave geldt zowel voor mannen als vrouwen en omvat alle nationaliteiten. Uit deze weergave blijkt dat de gezinsherenigers momenteel de grootste doelgroep vormen binnen de migranten. Dit geldt ook voor Poolse migranten.

Afbeelding 5: Instroom nieuwkomers 2013 volgens statuut in percentages

2.5. Determinanten van eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg

Eenzaamheid is geen willekeurig verschijnsel. Uit een onderzoek, uitgevoerd door Bond zonder Naam, is gebleken dat volgende determinanten eenzaamheid kunnen veroorzaken (Heylen, 2011):

- Leeftijd
- Partnerstatus (burgerlijke staat)
- Het hebben van kinderen
- Opleidingsniveau
- Beroepsstatus

In mijn onderzoek heb ik nog andere mogelijke factoren onder de loep genomen zoals:

- Migratiemotieven
- Kennis van het Nederlands en/of andere talen
- Waarden en normen van de doelgroep
- Samenstelling van het netwerk
- Ervaringen met de overheidsdiensten (gemeentehuis, school, VDAB, Inburgering Limburg)
- Vrije tijdsbesteding

2.5.1. Leeftijd

- Uit onderzoek dat Leen Heylen (2011) in opdracht van Bond zonder Naam voerde, blijkt dat leeftijd wel een rol speelt bij het ervaren van eenzaamheid. Vooral m.b.t. sociale eenzaamheid lijken 40- tot 69-jarigen het meest getroffen te zijn door eenzaamheid. 30 procent van hen voelt zich sterk tot ernstig eenzaam.
- “Hoe ouder, hoe meer risico op eenzaamheid” geldt ook voor emotionele eenzaamheid. Dit is ook logisch aangezien er zich in deze groep meer weduwen en alleenstaanden bevinden.

2.5.2. Partnerstatus

Uit een onderzoek in Zweden bleek dat er een sterke relatie bestaat tussen het getrouwd zijn en het hebben van een laag gevoel van eenzaamheid (Tornstam, 1992). Ook een onderzoek in drie grote steden in Nederland onder 556 volwassenen laat zien dat het ontbreken van eenzaamheid een oorzaak vindt in het hebben van een partner (De Jong-Gierveld en Raadschelders, 1982). Bij een meer algemeen onderzoek onder ruim 8000 volwassenen uit stedelijke gebieden in Amerika blijkt dat de burgerlijke staat als belangrijkste voorspeller voor reductie van eenzaamheid kan worden gebruikt (Page en Cole, 1991).

2.5.3. Het hebben van kinderen

Amerikaanse studies laten zien dat er geen verband bestaat tussen het hebben van kinderen en de eenzaamheid van de ouders (Henwood, 1994; Johnson en Mullins, 1992, Putallaz, 1987; Rutter, 1990).

Een verband wordt pas gevonden op het moment dat er onderscheid wordt gemaakt tussen sociale en emotionele eenzaamheid (Cacioppo, Fowler & Christakis, 2009; Hensley, Martin & Poon, 2010). Uit onderzoek blijkt dat het hebben van kinderen een positief effect heeft op het ervaren van sociale eenzaamheid (Gove en Geerken, 1997; Hopcroft & McLaughlin, 2012). De oorzaak hiervan is te vinden in de tijd die het kost om voor het kind te zorgen, waardoor mensen minder tijd overhouden voor overige contacten en daarnaast ook onvoldoende uitdaging vinden in het dagelijkse leven (Hopcroft & McLughlin, 2012). Onderzoek over de relatie tussen het hebben van kinderen en de mate van emotionele eenzaamheid concludeert dat het hebben van jonge kinderen de mate van eenzaamheid van de ouders vergroot, omdat de vrije tijd van de ouders ten koste gaat aan het moeten opvoeden en het moeten zorgen voor deze jonge kinderen. Hierdoor

wordt het onderhouden van andere sociale relaties moeilijker, wat leidt tot een grotere mate van het ervaren van eenzaamheid (Hilbers, Van Erp, 2013).

De stap van een gezin met twee volwassenen naar een gezin met twee volwassenen en een kind brengt een groot aantal consequenties met zich mee. Die gevolgen gaan van wijzigingen in tijdsbesteding, over wijzigingen in de samenstelling en grootte van de sociale netwerken tot eventueel een wijziging in de werksituatie (Zwerts, Jassens & Wets, 2006).

2.5.4. Opleidingsniveau en beroepsstatus

Ook andere relevante achtergrondkenmerken zijn van belang bij het detecteren van eenzaamheidsgevoelens, namelijk het opleidingsniveau en de beroepsstatus. Een betere socio-economische status zou samengaan met een lager risico en dit vooral voor sociale eenzaamheid (Heylen, 2011). Mijn doelgroep bestaat voornamelijk uit moeders met kinderen die het huishouden moeten runnen terwijl de man de kostwinnaar is. Hun werksituatie – of het gebrek aan arbeid buitenshuis - zou een belangrijke rol spelen in het ervaren van eenzaamheid.

Volgens de sociologen levert het werk de sociale contacten op en is het belangrijk voor sociale integratie. Voor Durkheim was arbeid het integratiemechanisme bij uitstek in de moderne industriële samenleving. In navolging hiervan waren de sociologen van de human relations school ervan overtuigd dat de tevredenheid van de werknemers met hun werk – en daardoor ook hun productiviteit - vooral wordt bepaald door de relaties met hun directe collega's en hun leidinggevenden. De kwaliteit van het werk doet er in deze opvatting niet veel toe (De Beer, 1999).

2.5.5. Talenkennis en sociale functie van de kerk

Het grootste obstakel in het uitbouwen van sociale netwerken is voor de Poolse migranten de taalbarrière. Taal is essentieel in het leggen van contacten. Het is belangrijk om te vermelden dat wegens het communistische systeem, Polen geruime tijd verplicht waren om Russisch op school te leren. Dit heeft een enorme taalachterstand veroorzaakt ten opzichte van de taalkennis in westerse landen. Vele Polen spreken gebrekkig Duits of Engels of helemaal geen andere talen. Met de val van het communisme in 1989 kwamen er veranderingen in het onderwijs en de nieuwe generatie krijgt voldoende lessen Engels en beheerst deze taal vlot. Vanuit het communistische regime vloeit ook de gehechtheid van Polen aan de kerk en familie (Vervoort, 2011). De Polen waren ontgoocheld in het door communisme geïndoctrineerde staatsgezag en vonden hun houvast bij de kerk. Het

feit dat de kerk in de geschiedenis van Polen de rol van oppositie heeft gespeeld, heeft ervoor gezorgd dat de kerk zo populair is geworden en dat het volk het katholicisme zo massaal is gaan aanhangen. Er zou gesteld kunnen worden dat het katholieke geloof de instandhouding van de Poolse samenleving bewerkstelligde. Dit alles gebeurde in tijden van een regime dat de bevolking een communistische ideologie oplegde. Na de val van het communisme heeft de kerk een rituele dimensie voor Polen gekregen en vormt ze een onderdeel van de Poolse cultuur. Een treffend Pools gezegde luidt: “Polak to katolik”, een Pool is een katholiek. Als het gaat om godsdienst in Polen ligt de nadruk dus meer op “belonging” dan op “believing”. Samenkomst bij de mis is belangrijk, en zo ook de katholieke feestdagen. Er wordt aan de geschriften en dogma’s van de kerk relatief weinig waarde gehecht, maar het gaat meer om het ritueel, het samenzijn en de familie. Wel kan er vastgesteld worden dat de kerkgang van de Poolse migranten aanzienlijk terugloopt na de migratie naar België. Hoe dan ook vervult ze nog steeds een belangrijke sociale functie: de Polen gaan de mis bijwonen om in contact te komen met andere Polen die ook in België wonen.

2.5.6. Poolse normen en waarden

In de literatuurstudie heb ik geen informatie gevonden over normen en waarden van Poolse migranten. Voor dit onderzoek is het wel relevant wat Poolse vrouwen belangrijk vinden. Het meest recente onderzoek dateert uit 2011 en is een sociologische studie uitgevoerd door professor Janusz Czapinski van de Universiteit van Warschau, getiteld “Sociale Diagnose 2011” (Polen voor Nederlanders, 2011). Uit dit onderzoek is gebleken dat het imago van de moderne Poolse vrouw nog zeer conservatief is. Voor de gemiddelde Poolse vrouw zijn de belangrijkste waarden: familie, kinderen en religie. Werk, vrienden en geld worden minder dan bij mannen gewaardeerd.

2.5.7. Samenstelling van het netwerk

Eenzaamheid kan beïnvloed worden door het afkalven van sociale relaties. Het persoonlijke netwerk van mensen is geen stabiele factor, maar verandert voortdurend. De stabiliteit van netwerken is van een aantal factoren afhankelijk (Hortulanus, Machielse en Meeuwesen, 2003).

In de eerste plaats speelt de **nabijheid** een rol. Relaties zijn over het algemeen stabiel als mensen elkaar vaker zien of spreken (Van Busschbach, 1996). Ook belangrijk zijn de **investeringen** die in de relatie zijn gedaan. Deze investeringen worden op drie manieren verwezenlijkt: de **duur** van de relatie (hoe lang gaan mensen al met elkaar om), de **intensiteit** van de relatie (de hoeveelheid tijd die mensen samen hebben doorgebracht)

en de **mate** waarin **steun** wordt uitgewisseld. Van Busschbach (1996) heeft aangetoond dat de stabiliteit van een relatie toeneemt naarmate mensen langer met elkaar omgaan en naarmate ze meer samen of voor elkaar doen. De tijd die men aan elkaar heeft besteed, de activiteiten die samen zijn ondernomen, gezamenlijke herinneringen, de fysieke en de emotionele inspanningen zijn dan op te vatten als 'investeringen'.

Een volgend aspect dat van belang lijkt te zijn voor de stabiliteit van het netwerk is de **homogeniteit** ervan, dus de mate waarin de leden van het netwerk overeenkomen wat betreft geslacht, leeftijd, opvattingen en maatschappelijke positie. De veronderstelling hierbij is dat de kans dat een contact blijft bestaan groter is naarmate mensen meer overeenkomstige kenmerken hebben.

Eenzaamheid verwijst vooral naar het gebrek aan betekenisvolle contacten. In het onderzoek van Routasalo, Savikko en Tilvis (2006) werd er geen verband gevonden tussen de frequentie van sociale contacten en eenzaamheid, maar wel tussen eenzaamheid en verwachtingen en tevredenheid over deze contacten.

De reeds opgesomde factoren, die voor stabiele netwerken zouden moeten zorgen, ontbraken bij de steekproef van mijn onderzoek. De respondenten gaven vaak aan de aanwezigheid van oppervlakkige contacten met het gemis van de kwaliteit ervan, wat in het ervaren van eenzaamheidsgevoelens resulteerde. Het verlies van de reeds opgebouwde netwerken viel hen zwaar.

2.5.8. Ervaringen met de overheidsdiensten

Uit onderzoek naar inburgering blijkt dat inburgeraars een maatschappelijk kwetsbare groep vormen binnen onze samenleving. Cultuurverschillen maken dat inburgeraars de bestaande instellingen minder kunnen aanwenden om de ongelijkheid te verminderen (Vettenburg,1988). Bij de VDAB wordt bijvoorbeeld verwacht dat zij het Nederlands verstaan, omdat het gaat om een Vlaamse dienst. Ook op het gemeentehuis wordt kennis van de Nederlandse taal vereist. Cultuurverschillen bemoeilijken het verbeteren van hun sociale positie en maken de kans op het ontwikkelen van eigen oplossingsstrategieën alsmat groter (vb. zwart werk of delinquent gedrag).

Inburgering Limburg is één van de weinige organisaties in Vlaanderen, die de werking van sociale tolken inschakelt, om de nieuwkomers beter van dienst te kunnen zijn. In het algemeen zijn de inburgeraars zeer tevreden over haar dienstverlening omdat zij goed geholpen worden in hun eigen of in de contacttaal.

2.5.9. Vrije tijdsbesteding

Het hebben van te veel vrije tijd veroorzaakt gevoelens van eenzaamheid (WikiHow, z.d.).

De manier waarop men vrije tijd spendeert, bepaalt ook de mate van eenzaamheidsgevoelens. Iemand die behoefte heeft aan sociale contacten gaat geen baat hebben bij het kijken naar tv. Dit zou echter zijn sociaal isolement vergroten.

Lid worden van een sportclub of je inschrijven voor een cursus kan een oplossing bieden. Ook vrijwilligerswerk binnen de eigen gemeenschap is een optie. Men zal altijd moeten uitgaan vanuit interesses van de doelgroep.

2.5.10. Besluit

De hedendaagse migratie van Poolse vrouwen is vooral volgmigratie, meer bepaald gezinshereniging. De literatuurstudie laat blijken dat zij een risicogroep vormen als het om eenzaamheidsgevoelens gaat. Onder eenzaamheid verstaat men hierbij het gebrek aan kwaliteitsvolle sociale relaties.

Hun sociaal-culturele achtergrond beïnvloedt hun manier van denken, handelen en zijn. Het helpt hen te functioneren in de situaties waarmee zij geconfronteerd worden. Gelijkijdig is het een bron van risicofactoren die het sociaal isolement bevordert. Etniciteit, eigen referentiekader, gebrek aan kennis over heersende normen en waarden, taalbarrière, het achtergelaten sociaal netwerk en onderbroken loopbaancarrière zijn slechts enkele factoren die de eenzaamheidsgevoelens bij de doelgroep kunnen veroorzaken.

Het niet kunnen vinden van aansluiting met de samenleving is een relevant maatschappelijk probleem. Sinds Polen toegetreden is tot de Europese Unie in 2004 is de toestroom van Poolse migranten fors gestegen. In 2011 telde België 50 000 Polen waardoor de Polen naast de Nederlanders, Roemenen, Bulgaren en Spanjaarden tot één van de vijf grootste minderheden in Vlaanderen behoren (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor, 2013). Er is nood aan maatwerk om tegemoet te komen aan de noden van de steeds complexere samenleving en aan een adequaat migratiebeleid.

3. Praktijk

In dit hoofdstuk ga ik het opzet en de aanpak van mijn onderzoek verduidelijken. In eerste instantie geef ik de onderzoeksvraag en de doelstellingen van dit onderzoek weer. Vervolgens bespreek ik de onderzoeksbenadering en mijn keuze voor een kwalitatief onderzoek. Ik sta ook stil bij de onderzoeksgroep en de verschillende selectiecriteria waarmee ik rekening heb gehouden.

Daarna geef ik aan op welke manier ik mijn onderzoeksdata heb verzameld. Hierbij gaat het om de zoektocht naar respondenten, de uiteindelijke steekproef en de dataverzamelmethode, met name het semi-gestructureerd interview. Verder ga ik over tot de analyse van mijn onderzoeksdata. Tenslotte ga ik het belang van validiteit en betrouwbaarheid nader toelichten.

Mijn onderzoeksvraag is exploratief en verkennend (Baarda, 2009) en luidt als volgt: Wat is het verband tussen de socio-culturele achtergrond en eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg?

Sociale relaties vormen een wezenlijk onderdeel van het menselijk bestaan. Mensen zijn sociale wezens, die voor veel zaken op elkaar zijn aangewezen (De Swaan, 1996; Myers, 1999). Sommige levensgebeurtenissen hebben enorme invloed op het behoud van de bestaande netwerken en het bouwen van nieuwe. Migratie is ongetwijfeld een voorbeeld ervan en brengt enorme veranderingen met zich mee. Allochtonen en in het bijzonder vrouwen vormen een risicogroep als het om eenzaamheid gaat.

In het theoretisch gedeelte heb ik een aantal determinanten beschreven die eenzaamheidsgevoelens bij allochtone Poolse vrouwen kunnen veroorzaken. Zij maken deel uit van de socio-culturele achtergrond van mijn doelgroep. In de praktijk wil ik deze determinanten in verband brengen met eenzaamheid en toetsen of zij tot eenzaamheidsgevoelens kunnen leiden.

Het doel van dit onderzoek is het probleem van eenzaamheid bij de doelgroep te kunnen verkennen, de mogelijke oorzaken te achterhalen en te wijzen op mogelijke preventieve interventies die zouden kunnen worden opgenomen in de trajectbegeleiding van Inburgering Limburg. Dit zou de sociale participatie van de doelgroep moeten bevorderen.

Verder hoop ik door mijn aanbevelingen ook veranderingen te kunnen verwezenlijken op het beleidsniveau m.b.t. integratiebeleid. Mijn stageplaats Inburgering Limburg voert het integratiebeleid uit die inburgeraars tot zelfredzaamheid aanspoort. Het is daarom belangrijk om te weten of de allochtone Poolse vrouwen in Zuid-Limburg erin slagen om

op een autonome manier hun netwerk uit te bouwen en waar er extra ondersteuning nodig is.

3.1. Onderzoeksbenadering: kwalitatief onderzoek

Omdat het de bedoeling is met dit onderzoek de nadruk te leggen op de betekenissen die mensen zelf aan hun werkelijkheid geven heb ik gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Het subject en zijn ervaring wordt centraal gezet. De door de allochtone Poolse vrouwen opgedane ervaring m.b.t. hun sociaal netwerk is van cruciaal belang. Het is ook daarom essentieel om de probleemstelling vanuit hun perspectief te benaderen.

Ik wil dus nagaan in welke mate hun socio-culturele achtergrond eenzaamheidsgevoelens kan veroorzaken. Door open vragen te stellen zoals hoe, waarom, wat... laat ik hen hun verhaal doen en tracht ik het zo nauwkeurig mogelijk op te schrijven. Tijdens de gesprekken nam ik nota's om de vertrouwensband met de respondenten te versterken.

Een andere reden waarom ik gekozen heb voor een kwalitatieve onderzoeksmethode is omwille van het explorerende en flexibele karakter (Swanborn, 2004). Het onderzoek wil in de eerste plaats verkennend zijn (Swanborn, 2004). De kwalitatieve onderzoeksmethode biedt de noodzakelijke ruimte en flexibiliteit om een verschijnsel met meer diepgang te onderzoeken. In de gesprekken bestaat er immers de mogelijkheid om door te vragen om zo onduidelijkheden op te heffen. Doordat ik tijdens de gesprekken nota's nam, verliepen de gesprekken op een trage wijze en kwamen er vele stiltemomenten voor. Dit vormt volgens mij een extra meerwaarde voor mijn onderzoek omdat dit de doelgroep meer ruimte gaf om de besproken onderwerpen uit te diepen. Ook voor mijzelf was dit een unieke kans om rustig na te denken alvorens bijkomende vragen te stellen. Door de antwoorden neer te schrijven blijf ik ze namelijk voor mezelf herhalen.

3.2. Onderzoeksgroep

In dit onderzoek bestaat de doelgroep uit allochtone Poolse vrouwen, zowel met als zonder kinderen die in Zuid-Limburg wonen.

De vier selectiecriteria, waarmee ik rekening heb gehouden, waren

- de vrouw
- de Poolse afkomst: hiermee bedoel ik mensen die geboren en opgegroeid zijn in Polen en nu hun woonplaats in Zuid-Limburg hebben, met name in Sint-Truiden en omstreken
- een langdurig verblijf in België: minstens 5 maanden en langer

Aangezien de groep van Poolse vrouwen heterogeen is en ik omwille van gebrek aan tijd slechts 8 interviews heb kunnen afnemen, kan men de bekomen resultaten niet veralgemenen en hebben zij eerder een verkennend karakter.

3.3. Dataverzameling

3.3.1. Steekproef

Zoals eerder vermeld, worden de volgende selectiecriteria gehanteerd tijdens het verzamelen van respondenten: vrouw, Poolse afkomst, woonachtig in Zuid-Limburg en langdurig gevestigd in België (vanaf 5 maanden en langer).

De zoektocht naar mijn doelgroep verliep vlot dankzij de grote steun van mijn collega's op mijn stageplaats. Trajectbegeleiders van Inburgering Limburg in Sint-Truiden hebben mij de kans gegeven om permanenties zelf te houden waardoor ik in contact ben gekomen met Poolse inburgeraars.

Tijdens de trajectbegeleiding heb ik persoonlijke contacten kunnen leggen met de doelgroep en heb ik hun medewerking gevraagd voor mijn onderzoek.

Verder heb ik ook lessen van Nederlands als tweede taal en maatschappelijke oriëntatie kunnen bijwonen die deel uitmaken van het inburgeringsprogramma. Omdat ik zelf van Poolse origine ben en het Pools machtig ben, heb ik vlot een vertrouwensband kunnen opbouwen met de cursisten. Zij hebben spontaan gereageerd op mijn verzoek en waren bereid om mee te werken aan dit onderzoek.

In totaal hebben acht respondenten toegezegd om deel te nemen aan het onderzoek.

3.3.2. Semi-gestructureerd interview

Ik heb gekozen in dit onderzoek voor een semi-gestructureerd interview.

Het interview is gedeeltelijk gestructureerd, wat inhoudt dat de thema's, vragen en de volgorde van de vragen reeds op voorhand vastliggen (Baarda, 2009). Bijkomende vragen liggen echter niet vast en hangen af van de antwoorden van de respondenten en het verloop van het interview.

Ik heb de vragenlijst opgesteld op basis van de literatuurstudie. Ze is terug te vinden in bijlage 6.1. Ze biedt me een houvast, maar belemmert me niet om door te vragen indien nodig. Ik vertrek dus telkens vanuit de beleving van de respondenten en stuur het interview bij door bijkomende vragen te stellen.

De rol van de onderzoeker is niet te onderschatten: de onderzoeker kan het verloop van het interview enorm beïnvloeden en zelfs sociaal wenselijke antwoorden uitlokken. Ik heb hier extra aandacht aan geschonken door geen suggestieve vragen te stellen. Daar kom ik nog op terug in het deel 'Kritische kijk' van mijn thesis.

3.3.3. Data-analyse

De data-analyse verliep in drie fases.

Zoals eerder aangehaald heb ik acht respondenten mondeling geïnterviewd en de inhoud van het interview nauwkeurig genoteerd. In een tweede fase heb ik de informatie gefilterd in het kader van de onderzoeksvraag waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de voor het onderzoek relevante en niet-relevante informatie. In de derde fase heb ik gevalssituaties met elkaar vergeleken, bestudeerd, alsook verbanden gelegd met theoretische inzichten.

3.3.4. Betrouwbaarheid en validiteit

Men spreekt van betrouwbaarheid van een onderzoek indien men bij een herhaling van dit onderzoek tot gelijkaardige resultaten zou komen (Mortemans, 2007). Aangezien het onderzoek rond eenzaamheid en socio-culturele achtergrond vanuit de subjectieve beleving van de doelgroep vertrekt, is herhaling van de bekomen resultaten onmogelijk.

Het vormen van sociale netwerken is een dynamisch proces dat aan een voortdurende evolutie onderhevig is. Mijn onderzoek is dus altijd tijds- en contextgebonden.

In het kwalitatief onderzoek wordt betrouwbaarheid anders gedefinieerd en is het een absolute vereiste om te kunnen spreken van een wetenschappelijk onderbouwd onderzoek.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek situeert zich in een objectieve weergave van de antwoorden van de respondenten, zonder persoonlijke interpretaties van de onderzoeker.

In mijn onderzoeksresultaten ga ik ook regelmatig mijn respondenten citeren om hun subjectieve beleving van de probleemstelling weer te geven.

Validiteit geeft antwoord op de vraag of "wij meten wat wij willen meten" (Mortelmans, 2007). Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen interne en externe validiteit.

Interne validiteit wijst op onderzoeksresultaten, die een weergave dienen te zijn van de sociale realiteit (Decorte & Zaitch, 2009). Dit tracht ik te bereiken door de doelgroep zelf aan het woord te laten komen en suggestieve vragen te vermijden.

Anderzijds is er een externe validiteit die op de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten naar een achterliggende populatie verwijst (Mortelmans, 2007). Aangezien het aantal van mijn respondenten te beperkt is, zijn ook mijn onderzoeksresultaten niet veralgemeenbaar.

Dit onderzoek heeft als doelstelling de beleving en ervaringen van allochtone Poolse vrouwen in beeld te brengen en niet algemeen geldende resultaten te bekomen.

3.3.5. Onderzoekresultaten

Vanuit de literatuurstudie blijkt dat er een verband is tussen de socio-culturele achtergrond van een individu en het ervaren van eenzaamheidsgevoelens als gevolg van gebrek aan kwaliteitsvolle relaties. Om de beleving hieromtrent van de Poolse vrouwen in Zuid-Limburg weer te geven, ga ik de acht respondenten eerst kort voorstellen. Ik ga hun privacy waarborgen door hun fictieve namen te geven. Ik heb ervoor gekozen om hen toch Poolse namen te geven en hiermee de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. Vervolgens ga ik hun situaties met elkaar vergelijken en linken leggen met het theoretisch gedeelte van dit eindwerk. Ik ga enkel die informatie weergeven die relevant is voor mijn onderzoek.

3.3.6. Korte voorstelling van de acht respondenten

Wanda (1)

Wanda is 34 jaar. Zij heeft vier kinderen van zeven, tien, dertien en veertien jaar. In Polen werkte zij in een bejaardentehuis, maar momenteel is zij werkzoekend. Zij is naar België gekomen omdat haar man hier werk gevonden heeft als lasser. Zij heeft een beroepsopleiding gevolgd en sprak enkel Pools toen zij naar hier kwam. Zij heeft enkel contacten met Polen wegens onvoldoende kennis van de Nederlandse taal. De taalbarrière vormt voor haar ook een grote hindernis in het vinden van werk. Zij verblijft reeds anderhalf jaar in België.

Zij beschikt over een beperkt sociaal netwerk dat voornamelijk uit Polen bestaat.

Agnieszka (2)

Agnieszka is 37 jaar. Zij heeft geen kinderen, heeft een ASO-opleiding gevolgd en heeft in Polen als verkoopster gewerkt in een supermarkt. Zij is getrouwd en is haar man gevolgd als gezinshereniger op het ogenblik dat die een leidinggevende functie heeft bemachtigd in een Belgisch bedrijf. Zij sprak enkel Pools en een beetje Russisch toen zij naar België kwam. Op dit moment werkt zij als poetsvrouw en is beschaamd om dit aan haar Poolse vrienden en kennissen te vertellen.

Zij beschikt over een beperkt sociaal netwerk, heeft enkel regelmatige contacten met een Poolse vrouw die zij heeft leren kennen tijdens de lessen Nederlands als tweede taal. Dit contact is eerder "oppervlakkig". Zij verblijft reeds twee jaar in België.

Edyta (3)

Edyta is 47 jaar. Zij heeft een ASO-opleiding achter de rug en heeft twee jaar verpleegsterschool gedaan. Vandaag werkt zij als verpleegster in een ziekenhuis op een psychiatrische afdeling. Zij is gescheiden en woont samen met een Belgische partner. Zij heeft een zoon van 28 jaar. Zij is naar België gekomen om op eigen benen te kunnen staan. Zij kende Pools en Engels toen zij naar hier kwam.

Zij heeft goede contacten met haar Belgisch burens en ook met haar collega's. Zij is al twintig jaar in België gevestigd.

Dorota (4)

Dorota is 34 jaar en heeft twee kinderen. Zij is 10 jaar getrouwd met een Belg van Poolse afkomst (zijn moeder was een Poolse). Zij heeft een universitair diploma en werkt als lerares. Zij sprak vloeiend Frans toen zij naar België kwam.

Zij heeft een breed sociaal netwerk dat voornamelijk uit de vrienden en kennissen van haar man bestaat, alsook uit haar collega's. Zij woont reeds tien jaar in België.

Katarzyna (5)

Katarzyna is 41 jaar. Zij is getrouwd met een Pool en is gezinshereniger. Zij heeft haar man gevolgd die al eerder in België tewerkgesteld was. Zij is hoogopgeleid en beschikt over twee diploma's: master in de economische wetenschappen en bachelor marketing.

Zij is slechts vijf maanden in België en beschikt over geen netwerk hier.

Zij heeft noties van Engels en volgt nu NT2 1.1.

Mariola (6)

Mariola is 26 jaar en is getrouwd met een Pool en heeft een dochter van twee jaar. Zij is naar België gekomen op zoek naar werk. Zij heeft een ASO-opleiding gedaan en spreekt goed Engels. Op dit moment is zij werkloos.

Mariola heeft enkel contacten met haar Poolse nicht die ook hier woont. Ze heeft zich nu pas ingeschreven voor een cursus Nederlands terwijl zij al vier jaar in België woont.

Claudia (7)

Claudia is 46 jaar en is gescheiden. Zij vormt samen met haar nieuwe Poolse vriend een nieuw-samengesteld gezin. Samen hebben zij drie kinderen van 22, 27 en 28 jaar. Zij heeft een ASO-opleiding in Polen gevolgd en werkt al vijf jaar als poetsvrouw. Toen zij naar België kwam als vlucht voor haar scheiding sprak zij enkel Pools en een beetje Russisch.

Zij woont al vijfenhalf jaar in België en heeft goede contacten met haar klanten. Zij wordt door hen erg gewaardeerd en beziet hen als haar eigen gezin.

Beata (8)

Beata is 53 jaar en heeft een ASO-opleiding gevolgd. Zij is gescheiden en heeft drie kinderen van drie verschillende partners. De leeftijd van deze kinderen is 8, 22 en 32 jaar. Zij is getrouwd geweest met een Pool en was een volgmigrant. Toen zij naar België kwam, ondertussen 6 jaar geleden, had zij een basiskennis Duits. Nederlands spreken is voor haar nog steeds heel moeilijk. Zij heeft geen sociale netwerken en verblijft momenteel in een psychiatrisch ziekenhuis. Zij zou aan een depressie lijden. Zij heeft niemand hier op wie zij terug zou kunnen vallen.

3.3.7. Conclusies

In de volgende fase van mijn onderzoeksresultaten ga ik enkele topics analyseren en gevalsituaties met elkaar vergelijken om theoretische bevindingen in verband te kunnen brengen met de praktijk. In mijn onderzoek heb ik bewust niet rechtstreeks gevraagd of de respondenten zich eenzaam voelden. Ik heb aangegeven dat het om een onderzoek naar de omvang van hun netwerken gaat en de mogelijke invloed van hun Poolse afkomst hierop. Sommige onder hen gaven spontaan aan dat zij zich zeer eenzaam voelden en dat heb ik ook zo genoteerd. Ik heb voor deze aanpak gekozen om geen sociaal wenselijke antwoorden te krijgen en zo de validiteit van het onderzoek te kunnen waarborgen. De bevindingen die hierop volgen werden geordend volgens de mate

waarmee de achtergrondkenmerken van socio-culturele context eenzaamheidsgevoelens bij de doelgroep kunnen veroorzaken.

Taalbarrière

De bekomen resultaten laten blijken dat voor de meeste respondenten gebrek aan kennis van de Nederlandse taal het grootste probleem in het leggen van sociale contacten en het vinden van een job vormde. Zes op acht gaven aan dat de taal essentieel is in het integratieproces. Polen zijn EU-burgers en zijn niet verplichte, maar rechthebbende inburgeraars. Dit maakt dat zij vaak hun kansen missen om de Nederlandse taal aan te leren. Zij zonderen zich vaak af in hun Poolse gemeenschap en klagen over “oppervlakkige” contacten.

Hierbij een citaat uit het tijdschrift BinnenBand (Degroote, 2014): “Kennis van het Nederlands is een belangrijk element van burgerschap, een belangrijke hefboom voor de participatie van wie in Vlaanderen wil leren, wonen, werken en leven. Taalverwerving is een gedeelde verantwoordelijkheid van de anderstalige en de ontvangende samenleving.”

Migratiemotieven

Uit het onderzoek blijkt dat wanneer de respondenten zelf gekozen hebben om te emigreren, zij over het algemeen tevreden zijn over hun netwerk. Claudia (7) is eerst naar Nederland gekomen om te werken in een bloemenzaak en om haar echtscheiding te kunnen verwerken. Nadien is zij verhuisd naar België. “Ik ben gelukkig” - geeft zij aan – “en ik heb besloten om mij aan te passen aan de Belgische cultuur en dat is mij gelukt. Mensen hier zijn open en vriendelijk. Polen moeten nog veel van Belgen leren.” Op basis van bekomen antwoorden stel ik vast dat arbeidsmigranten onder Poolse vrouwen over het algemeen tevreden zijn over hun netwerk. Dat is niet zo bij de volgmigranten. Katarzyna (5) is zeer ontgoocheld en voelt zich zeer eenzaam. “Ik voel dat ik geen vrienden hier ga kunnen maken. Door mijn werk achter te moeten laten, heb ik heel mijn leven achtergelaten.” Zij heeft twee diploma’s en had een leidinggevende functie in een Pools bedrijf. Zij is als volgmigrant (gezinshereniger) naar België gekomen voor haar man. Beata (8) zegt letterlijk: “ik wou niet naar België komen, maar had een kind van 2 jaar en mijn man betaalde mij geen alimentatie.”. Op dit moment na de scheiding in zij in een psychiatrische kliniek terechtgekomen en lijdt aan een depressie. “Ik ben gewoon aan die eenzaamheid. Ik zoek ook geen contacten met anderen, maar mis wel mijn kinderen.” Twee van haar kinderen wonen in Polen, haar jongste zoon van 8 jaar ziet zij één keer per week in het ziekenhuis. Hij verblijft op een internaat.

Opleiding

Er is een positief verband tussen de hoogte van het opleidingsniveau van allochtone Poolse vrouwen en de grootte van hun netwerk. Op basis van de antwoorden kon ik merken dat hoe hoger opgeleid mijn respondenten waren, hoe groter hun netwerk. De respondente met een universitair diploma, Dorota (4), beschikte over een groot sociaal netwerk. Zij gaf aan “gelukkig” te zijn en was tevreden over de kwaliteit van haar netwerk dat zowel uit Belgen als Polen bestond. Hoger opgeleiden vonden ook gemakkelijker een job die - zoals in het theoretisch kader reeds vermeld – als essentiële bron van sociale contacten gezien wordt.

Wanda (1) die na het lager onderwijs slechts drie jaar beroepsopleiding heeft gevolgd, geeft aan dat zij nog steeds werkzoekend is, moeizaam Nederlands spreekt en na 1,5 jaar in België gewoond te hebben pas nu met NT2 1.1 (basis Nederlands) begonnen is. Zij heeft voornamelijk contacten met Polen. Zij noemt deze contacten “oppervlakkig”. Werk en kennis van de Nederlandse taal zijn volgens haar “de belangrijkste instrumenten” in het bouwen van sociale netwerken.

Werk

Het onderzoek wijst uit dat de respondenten zonder werk - Wanda, Katarzyna, Mariola, Beata - zelf het belang van het werk in het uitbouwen van sociale relaties niet ontkennen.

Wanda (1) zegt dat “werk met Belgen” essentieel is voor het netwerk. Mariola (6) is bang dat “als haar dochtertje van 2 jaar binnenkort naar school zal gaan, zij zich eenzaam gaat voelen omdat zij nog steeds werkloos is”.

Beata (8) heeft nooit in België gewerkt, is altijd een huisvrouw geweest en kent hier niemand op wie zij terug zou kunnen vallen. Zij wordt behandeld voor depressie en droomt te kunnen werken in haar beroep. In Polen heeft zij gewerkt als verpleegster.

Katarzyna (5) geeft zelf aan dat zij zich heel eenzaam voelt en zij mist heel hard haar job in Polen. “Door mijn job op te moeten geven voor mijn man, heb ik heel mijn leven in Polen achtergelaten.” Zij geeft een 8 in de schaal van 10 wanneer ik haar vraag om een cijfer te geven in de schaal van 1 tot 10 waarbij 1 = helemaal niet eenzaam en 10 = heel eenzaam betekent.

Claudia (7) werkt al 5 jaar als poetsvrouw en beziet haar klanten niet meer als haar werkgever, maar als haar eigen familie. Soms doet zij extra klusjes en levert spontaan poetsdiensten uit dankbaarheid voor hun respect en waardering. Ook andere

respondenten die wel werk hebben, geven aan dat het werk veel sociale contacten oplevert.

Sociale functie van de kerk

Hoe lager opgeleid de respondenten, hoe belangrijker zij het bijwonen van de Poolse mis vonden. Wanda (1) gaat naar een in Genk gelegen Poolse kerk. Agnieszka (2) die een technische opleiding heeft genoten gaat naar de kerk in Heks gelegen tussen Sint-Truiden en Tongeren. Zij mist heel erg haar familie en vrienden in Polen. Zij noemt de contacten in België eerder “oppervlakkig”. Zij heeft samen met haar Poolse echtgenoot een huis gekocht in Polen. Als het huis afbetaald is, wil zij terugkeren naar Polen.

In beide gevallen vervult de kerk een sociale functie en compenseert ze het gemis van kwaliteitsvolle contacten. Het gaat hierbij niet om “believing” maar om “belonging” zoals eerder in het theoretisch gedeelte vermeld werd. De katholieke opvoeding vindt Wanda (1) heel belangrijk en daarom neemt zij meer en meer afstand van haar enige Poolse vriendin die met een Indiër is getrouwd en die haar kinderen niet heeft laten dopen. Cultuurverschillen drijven hun vriendschap uit elkaar. Zij vindt het heel belangrijk dat haar kinderen gedoopt zijn geweest.

Burgerlijke staat

Op basis van mijn onderzoek stel ik vast dat de aanwezigheid van een partner een grote rol speelt in het ervaren van eenzaamheidsgevoelens. Slechts één op de acht respondenten is alleenstaand, namelijk Beata (8). Zij kampt met een depressie en is opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Zij beschikt niet over een sociaal netwerk en is “gewoon geraakt aan eenzaamheid”. Dorota (3) geeft aan dat haar netwerk voornamelijk uit vrienden en kennissen van haar man bestaat. Het valt ook op dat het netwerk breder is wanneer de vrouwen een Belgische partner hebben dan wanneer zij samenwonen of getrouwd zijn met een Pool. Dit komt omdat hun sociale relaties dan ook uit Belgen bestaan en niet alleen maar uit Polen.

Aanwezigheid en de leeftijd van kinderen

Op basis van mijn onderzoek heb ik geen verband kunnen vaststellen tussen eenzaamheid en het hebben van kinderen. Ik kon wel een positief verband constateren tussen de leeftijd van kinderen en de omvang van het sociale netwerk. Vrouwen met schoolgaande kinderen en peuters gaven het gemis van sociale relaties aan.

Mariola (6), 26 jaar, heeft een dochtertje van 2 jaar en heeft geen sociale contacten. Zij werkt niet en als zij zich eenzaam voelt, belt zij haar moeder op in Polen of haar zus die in Nederland woont. Zij heeft angst dat als haar dochtertje naar school zou gaan, zij zich heel eenzaam gaat voelen zonder mensen om zich heen. Zij stelt de oprichting van een ontmoetingsgroep voor Poolse vrouwen voor als oplossing voor haar situatie. Het volgen van de cursus Nederlands (basis) is voor haar het enige moment dat zij zonder haar dochter naar buiten kan komen. Ook Claudia geeft aan dat wanneer zij haar Poolse vriendinnen uitnodigt het voor hen moeilijk is om opvang te vinden voor hun schoolgaande kinderen.

Uit de bekomen resultaten blijkt dat hoe jonger de kinderen van mijn respondenten zijn, hoe moeilijker het voor hen is om sociale contacten op te bouwen.

Familie in Polen

Het hebben van familie in Polen vermindert de eenzaamheidsgevoelens bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg niet. Beata (8) geeft aan dat zij "gewoon is aan eenzaamheid", maar mist heel hard haar kinderen en kleindochter. Zij zou hen graag dicht bij haar willen hebben. Voor de meesten wordt niet voldaan aan de voorwaarde van nabijheid die bevorderend is voor stabiele sociale relaties. Ook al gaan de respondenten minstens drie keer per jaar naar Polen - met Pasen, Kerst en de grote vakantie - dit is niet voldoende om te bouwen aan stevige netwerken. Relaties zijn over het algemeen stabiel als mensen elkaar vaker zien of spreken. Er ontbreekt hier de factor nabijheid. Men kan dus concluderen dat ondanks het hebben van familie in Polen, de doelgroep zich toch eenzaam voelt.

Ervaringen met andere diensten

De respondenten waren zeer tevreden over de werking van Inburgering Limburg. Meertaligheid, positieve benadering van de doelgroep en flexibiliteit van de trajectbegeleiders behoorden tot de troeven van de onthaalbureaus.

Minder tevreden waren zij over de werking van de gemeenten en de VDAB' s. Zij werden namelijk vaak erop gewezen dat zij niet voldoende taalmachtig waren.

3.3.8. Besluit

Op basis van de bekomen resultaten kan ik vaststellen dat er een verband is tussen de socio-culturele achtergrond van de Poolse vrouwen in Zuid-Limburg en eenzaamheidsgevoelens.

Het gebrek aan kennis van de Nederlandse taal bemoeilijkt de opbouw van de kwaliteitsvolle relaties en het vinden van werk. Er kan dus geconcludeerd worden dat de culturele achtergrond eenzaamheidsgevoelens veroorzaakt.

De werkende allochtone Poolse vrouwen blijken minder eenzaam te zijn dan de werkloze respondenten. Werk is een buffer tegen sociaal isolement.

Het belang van de familie en de zorg voor kleine kinderen zorgen ervoor dat zij weinig buiten komen om te werken aan sociale netwerken. Hun leven speelt zich af tussen vier muren thuis. Dit is het gevolg van de traditionele rol die de Poolse vrouw binnen haar gezin inneemt. De vrouw zorgt voor het eten, de kinderen en het huishouden en de man gaat uit werken. Hieruit kan geconcludeerd worden dat normen en waarden eenzaamheidsgevoelens bij Poolse vrouwen versterken.

Het hebben van een Poolse partner bemoeilijkt de toegang tot de sociale netwerken met allochtonen en belemmert het integratieproces omdat er thuis Pools wordt gesproken.

De migratiemotieven van Poolse vrouwen beïnvloeden eenzaamheidsgevoelens. Wanneer zij naar hier gekomen zijn om hun leven te verbeteren en zij arbeidsmigranten zijn, kunnen zij zich sneller integreren en hebben zij minder last van eenzaamheid. Wanneer zij hun man gevolgd zijn, krijgen zij vaker te maken met gevoelens van eenzaamheid en zitten ook vaker zonder werk.

Vrouwen die hoger opgeleid waren, beschikten over meer kwaliteitsvolle contacten en gerakten sneller aan het werk. Werk is voor hen de bron van sociale netwerken en vormt een buffer tegen sociaal isolement.

Het hebben van een partner voorkomt de emotionele eenzaamheid, maar elimineert geen sociale eenzaamheid. Men moet onderscheid maken tussen de Poolse vrouwen met een Poolse - en met een Belgische partner. Vrouwen met een Poolse partner voelden zich meer eenzaam en hadden uitsluitend 'oppervlakkige' contacten met Polen.

De aanwezigheid van de Belgische partner zorgte voor de gemengde netwerken, bestaande uit autochtonen en allochtonen. Vrouwen getrouwd met een Belg gaven aan "gelukkig te zijn met hun netwerk en voelden zich geïntegreerd."

Uit mijn onderzoek besluit ik dat de taalbeheersing en het hebben van werk de belangrijkste instrumenten zijn in het bestrijden van sociaal isolement bij de allochtone vrouwen.

Door een ruim aanbod aan Nederlandse lessen en individuele trajectbegeleiding levert Inburgering Limburg enorme inspanningen om Poolse vrouwen hierbij te ondersteunen.

Er is een ruim aanbod aan Nederlandse lessen op maat van inburgeraars. De lessen kunnen gevolgd worden zowel overdag als 's avonds. Ook een in het Pools gegeven cursus over het leven in België bevordert de maatschappelijke en sociale integratie. Vele Polen komen er in contact met andere Polen en vergroten hun netwerk.

Het probleem dat zich volgens mij stelt is van structurele aard. Polen zijn burgers van de EU en zijn rechthebbende inburgeraars. Dit betekent dat zij niet verplicht zijn om het inburgeringsprogramma, dat volledig gratis is, aan te vatten. Dit maakt dat velen onder hen de kans missen om dit programma te volgen.

Wanneer de doelgroep samen woont met een Poolse partner, vindt deze doelgroep het nog minder noodzakelijk om Nederlands te leren, vermits hun leven zich binnen hun gezin in het Pools afspeelt.

Een nieuwe wet rond inburgering zou daar wellicht een verandering in kunnen brengen en vele EU-burgers, niet enkel Polen, hierbij helpen. Poolse vrouwen stellen namelijk vast dat als zij werk gaan zoeken de kennis van Nederlands een absolute voorwaarde is om in aanmerking te komen voor een job.

Verder is het belangrijk om de samenwerking van verschillende diensten in het kader van een integratiebeleid beter op elkaar af te stemmen. Een interventie op het beleidsniveau lijkt mij onontbeerlijk wanneer de Poolse inburgeraars bij de gemeenten en bij de VDAB' s gewezen worden op hun onvoldoende kennis van het Nederlands, maar tegelijkertijd creëert het integratiebeleid de ruimte om aan een inburgeringsprogramma te ontsnappen.

4. Kritische kijk

Het laatste deel van het eindwerk bevat mijn kritische kijk op mijn stageorganisatie, het beleid, mijn eindwerk en mijn persoonsgebonden traject.

4.1. Stageorganisatie

De visie van de organisatie gaat ervan uit dat diversiteit een maatschappij 'rijker' kan maken. Ik kan mij in deze visie zeer sterk terugvinden. Door mijn christelijke opvoeding en Poolse afkomst geloof ik in de meerwaarde van andere culturen voor een samenleving.

Door mijn eigen ervaring ben ik er mij van bewust dat allochtone Poolse vrouwen een kwetsbare positie in onze samenleving innemen. Hun belangen vertegenwoordigen en verdedigen vind ik heel belangrijk.

De organisatie vertrekt dan ook vanuit de competenties en talenten van een individu.

In onderdeel drie van het inburgeringsprogramma "levensloopbaanoriëntatie" tracht men na te gaan, wat de inburgeraars nodig hebben om hun doelstellingen op lange termijn te verwezenlijken. Zij krijgen hierbij begeleiding op maat.

Ik vind dat de organisatie haar best doet om inburgeraars tot zelfredzame burgers te ontplooiën en hun integratieproces op een verantwoorde manier begeleidt. Dankzij de steun van de trajectbegeleiders die zich over drie verschillende perspectieven (educatief, professioneel en socio-cultureel) verspreidt, kunnen inburgeraars beter participeren aan de samenleving. Toeleiding naar de reguliere voorzieningen en concrete dienstverlening in het kader van integratiebeleid verhinderen het voorkomen van de eenzaamheidsgevoelens bij de doelgroep. Het helemaal elimineren is onmogelijk omdat eenzaamheid een subjectief gegeven is dat moeilijk vast te stellen valt.

Eenzaamheid is nog altijd een taboe en als men geen sociaal netwerk heeft dan scheelt er iets met de betrokken persoon.

Verder vind ik dat de organisatie er alles aan doet om iedereen gelijke kansen te geven, ook Polen die aan het werk zijn. Men organiseert voor hen een weekendcursus over het leven in België (MO-cursus). Tegelijk zijn de inburgeraars opgedeeld in verplichte en rechthebbende inburgeraars, wat de ongelijkheid onder beide groepen alsmaar groter maakt.

Ik vind het ook heel jammer dat door de administratieve verplichtingen elke handeling moet ingegeven worden in het KBI-cliëntvolgsysteem (ook niet perse resultaatgericht). Dit gaat ten koste van de kwaliteit en kwantiteit van de dienstverlening.

Ook een toegewezen caseload, het aantal dossiers dat door een trajectbegeleider moet behandeld worden, zal wellicht in de toekomst zorgen voor een minder kwaliteitsvolle dienstverlening. Op dit moment heeft een trajectbegeleider gemiddeld 120 inburgeraars in begeleiding, maar dit cijfer moet omhoog.

De organisatie levert volgens mij voldoende inspanningen om sociaal isolement van de doelgroep te voorkomen. De trajectbegeleiding biedt het aanbod om zowel Nederlands als heersende normen en waarden aan te leren. Socio-culturele initiatieven bieden mogelijkheden om te participeren aan sociale activiteiten. Dit is preventie van sociaal isolement. Het probleem situeert zich op het beleidsniveau door opdeling van inburgeraars in verplichten en rechthebbenden. Dit zorgt ervoor dat vele onderdanen van de EU als niet verplichte inburgeraars uit de boot vallen.

4.2. Beleid

Inburgering Limburg levert grote inspanningen in het begeleiden van inburgeraars in hun integratieproces. Het programma legt de nadruk op het aanleren van Nederlands en kennis over het leven in België. Verder biedt de organisatie individuele ondersteuning in het kader van de toekomstperspectieven. Ondanks de geleverde inspanningen en het maatwerk kwam ik wat hindernissen tegen op structureel niveau.

Eerst en vooral is er ongelijkheid binnen de doelgroep. Zij bestaat uit verplichte en rechthebbende inburgeraars. In grote lijnen kunnen wij zeggen dat alle niet EU-onderdanen verplichte inburgeraars zijn en de EU-onderdanen rechthebbende inburgeraars zijn.

Dit zorgt voor heel wat misverstanden. Migranten begrijpen de wet rond inburgering niet. Als je in Brussel woont moet je geen inburgeringsprogramma volgen. Ook niet als je lid bent van de EU. Als je een migrant bent van buiten Europa wel. Is dit geen vorm van discriminatie?

Dit zorgt voor ongelijke behandeling, verder nog voor achterstelling van sommige migranten. Relevant voor dit onderzoek zijn Poolse migranten. Zij zijn rechthebbend en vinden vaak een excuus om het inburgeringstraject niet te volgen met alle gevolgen van dien. Velen onder hen spreken na jaren in België gewoond te hebben gebrekkig Nederlands.

Een andere aanbeveling betreft een betere afstemming van de werking tussen de lokale diensten en het integratiebeleid. Sommige diensten (bijvoorbeeld gemeentehuizen, de VDAB) weigeren bij inschrijving een andere taal te spreken. Zij willen ook geen gebruik maken van de sociale tolken, maar tegelijkertijd zijn niet alle inburgeraars verplicht om de Nederlandse taal aan te leren.

Oorspronkelijk was de bedoeling inburgering voor iedereen verplicht te maken, maar door het vrije verkeer van personen en goederen in Europa krijgen Europeanen een vrijstelling op deze verplichting.

Ik ben zeker niet tegen deze verplichting die noodzakelijk is voor een actief en volledig burgerschap. Ik vind dat alle migranten gelijk behandeld moeten worden volgens de wet. In deze situatie kunnen beide partijen zich gediscrimineerd voelen: mensen buiten Europa omdat zij verplicht zijn tot inburgering en Europeanen omdat zij door gebrek aan verplichting en geen kennis over deze wet hun integratiekansen gaan missen.

De algemene verplichting zou volgens mij voor een win-win situatie zorgen. De staat gaat er meer baat bij hebben omdat het algemeen taalniveau en de arbeidsmogelijkheden bij migranten gaan stijgen. Daarnaast gaan zich migranten in België meer thuis voelen. Mijn respondenten zijn het erover eens dat taal en werk de belangrijkste instrumenten zijn in het integratieproces.

4.3. Eindwerk

Bij het schrijven van dit eindwerk kwam ik verschillende hindernissen tegen.

Ten eerste heb ik mijn thema vooraf moeten vastleggen zonder kennis van mijn stageplaats. Ik had wel algemene info over de werking, visie en missie van de organisatie, maar geen afgebakende informatie over de doelgroep. Ik heb als oorspronkelijke doelgroep van mijn onderzoek alleenstaande allochtone Poolse moeders gekozen. Hierrond heb ik ook mijn literatuurstudie gedaan. Nadat ik kennis had gemaakt met mijn stageplaats, stelde ik echter vast dat de meeste Poolse vrouwen die naar België zijn gekomen en doelgroep van mijn organisatie waren, volgmigranten waren. Zij zijn naar België gekomen als gezinsherenigers om samen met hun kinderen hun gezin te vervolledigen. Ik moest mijn thema wijzigen en de hele literatuurstudie hierrond aanpassen. Ik moet hierbij mijn stagementor Greet Poelmans van harte bedanken dat zij heel sterk geïnteresseerd was in mijn thema. Zij heeft mij aangemoedigd, na de kleine wijziging van de doelgroep, om door te gaan. Zonder haar support was het door mij gekozen thema nooit uitgewerkt geweest. Misschien kunnen de studenten in de toekomst hun eindwerkthema kiezen nadat zij kennis hebben gemaakt met de organisatie?

Ten tweede is er in België heel weinig onderzoek over migrantengroepen, nog minder over het door mij gekozen thema, namelijk eenzaamheid bij Poolse allochtone vrouwen. Er is wel studie gedaan over eenzaamheid bij ouderen, maar niet bij migranten. In Nederland daarentegen bestaat er veel studie over. Dit heeft het schrijven van dit eindwerk bemoeilijkt en impliceerde een zoektocht naar veel uiteenlopende bronnen.

De combinatie van stage lopen, het schrijven van dit eindwerk en alleenstaand moederschap viel mij bijzonder zwaar.

Ik heb veel moeilijke momenten gekend waarop ik mezelf moest motiveren om door te gaan. Ik heb de kracht kunnen halen vooral vanuit de positieve sfeer op mijn stageplaats, de stimulerende feedback van mijn stagementor, stagebegeleidster en eindwerkbegeleidster, alsook vanuit mijn doorzettingsvermogen. Oprechte interesse in het onderwerp en in de doelgroep waren mijn drijfveren.

Het onderzoek rond eenzaamheid is niet gemakkelijk omdat het om de subjectieve beleving gaat. Men kan zich vragen stellen over de validiteit van dit onderzoek: heb ik gemeten, wat ik wou meten? De term 'eenzaamheid' mocht niet benoemd worden om de sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Ik heb dus gepolst naar de omvang van de sociale netwerken bij Poolse vrouwen, hun tevredenheid hierover en de mate waarin hun etniciteit en socio-economische status medeverantwoordelijk waren voor deze problematiek.

De kennis van de Poolse taal en mijn Poolse afkomst hebben mij geholpen samen met de respondenten een vertrouwensband op te bouwen, wat in de openhartige gesprekken over hun netwerken resulteerde. Mijn oprechte interesse en betrokkenheid hadden ervoor gezorgd dat sommige onder hen het ervaren van 'eenzaamheid' konden erkennen.

Ook gebrek aan tijd vond ik een minpunt van het onderzoek. Ik moest de gesprekken met de respondenten inplannen tijdens mijn stageuren. Dit maakte dat ik weinig tijd had om meer bijkomende vragen te kunnen stellen. Het is mogelijk dat ik op basis van bijkomende informatie tot nieuwe bevindingen zou gekomen zijn.

Tot slot een nadeel van dit onderzoek is dat de resultaten niet statistisch representatief zijn, maar een indicatie geven over wat er onder de doelgroep van het onderzoek leeft.

4.4. Persoonsgebonden traject

Ik ben enorm gegroeid tijdens mijn stage als persoon en als toekomstig maatschappelijk assistente.

Door stage te lopen bij Inburgering Limburg ben ik bewuster geworden van mijn eigen identiteit. Ik realiseerde mij dat ik voor altijd twee culturen in mij zal blijven vereenzelvigen. Door de aangeboden kansen heb ik een meerwaarde kunnen betekenen voor de organisatie net omwille van mijn etniciteit. Ik heb gesprekken mogen voeren in het Pools met Poolse migranten. Ik ben gevraagd geweest om deel te nemen aan de huisbezoeken bij Polen in het kader van een wervingsactie. Ik ben terechtgekomen bij een organisatie met respect voor andere culturen en heb mogen inzien welke enorme inspanningen deze organisatie in de integratie van vreemdelingen levert en ik kan het concept alleen maar toejuichen. Een paar jaar geleden, toen ik naar België ben gekomen, bestonden deze vele integratiekansen nog niet.

Door de bekomen waardering en het respect van mijn collega's ben ik dichterbij mezelf gekomen en heb ik kunnen inzien dat 'anders' zijn ook een meerwaarde voor onze samenleving kan betekenen. De wederkerigheid in mijn persoonlijk traject binnen de organisatie maakt van mijn stage een succesverhaal. Ik heb enorme verantwoordelijkheid gekregen om de taken zelfstandig uit te voeren waardoor mijn zelfvertrouwen heeft kunnen groeien.

Door mijn interesse, respect en empathie voor de cliënten heb ik inburgeraars aangemoedigd om het beste van hunzelf te tonen.

Ik heb hen behandeld als mensen van 'ons' en hoop hiermee hun integratieproces op gang gezet te hebben, maar zoals eerder vermeld zal dit proces nooit volledig af zijn. Dit komt omdat een samenleving een evoluerend gegeven is en zo is ook integratie tijds- en contextgebonden.

4.5. Algemeen besluit

De doelstelling van mijn onderzoek was het vaststellen van een verband tussen de socio-culturele context en eenzaamheid bij Poolse vrouwen in Zuid-Limburg.

In deel één heb ik de respondenten binnen de doelgroep van de organisatie geplaatst om aan te tonen dat hun aansluiting bij de maatschappij door structurele beperkingen bemoeilijkt wordt. De Polen als EU-onderdanen zijn rechthebbende inburgeraars en niet verplicht tot het volgen van het inburgeringstraject. Dit kan sociaal isolement veroorzaken.

Deel twee bevat de theoretische studie over migratie, socio-culturele achtergrond en eenzaamheid en tracht de mogelijke oorzaken van eenzaamheid bij de doelgroep te achterhalen.

In deel drie heb ik het methodologisch kader van het onderzoek toegelicht. Ik heb gekozen voor een exploratief onderzoek. Dit onderzoek werd geoperationaliseerd door kwalitatief onderzoek via een semi-gestructureerd interview. Dat wil zeggen dat er op voorhand een vragenlijst met open vragen werd opgesteld als een houvast voor de onderzoeker met de mogelijkheid tot het stellen van bijkomende vragen.

De respondenten werden ingelicht over de opzet van het onderzoek, namelijk het in kaart brengen van de omvang van hun netwerken, de tevredenheid hierover en de mogelijke invloed van hun etniciteit en socio-economische status op deze omvang.

Uiteindelijk kon er aan de hand van de diepte-interviews vastgesteld worden dat er wel degelijk een verband bestaat tussen de socio-culturele context en eenzaamheid bij allochtone Poolse vrouwen in Zuid-Limburg. Dit kan gekoppeld worden aan de vaststelling dat een groot deel van de geïnterviewde personen een klein sociaal netwerk heeft. Dit kan geconcludeerd worden omdat de meeste onder hen hun contacten als ‘oppervlakkig’ beschrijven en hun familie en vrienden in Polen heel hard missen. Eén onder hen geeft toe dat zij zich “heel eenzaam” voelt.

In het vierde deel heb ik mijn kritische kijk op de stageplaats (m.b.t. zelfredzaamheid), op het gevoerde beleid (meer bepaald op de ongelijke behandeling van migranten door de opdeling in verplichte en rechthebbende inburgeraars), op mijn eindwerk en op mijn persoonsgebonden traject weergegeven.

Tot slot kan er aanbevolen worden het migratiebeleid voor alle inburgeraars op een uniforme manier te laten uitvoeren en de samenwerking van de verschillende actoren beter op elkaar af te stemmen.

Eenzaamheid bij allochtone Poolse vrouwen bestrijden is niet mogelijk omdat het om een subjectief verschijnsel gaat dat moeilijk waarneembaar is. Het signaleren van dit probleem en de uitgebrachte conclusies en aanbevelingen kunnen wellicht nieuwe alternatieven bieden voor het bestaande migratiebeleid.

5. Bibliografie

Anciaux, D., (2012). *Sociale steunrelaties van alleenstaande moeders in armoede*. Gedownload op 27 december 2014, van

http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/894/244/RUG01-001894244_2012_0001_AC.pdf

Baarda B., 2009, *Dit is onderzoek! Richtlijnen voor het opzetten, uitvoeren en evalueren van kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Noordhoff, Groningen/Houten, p.28-29.

Beliën, P. (2011). *Appreciative Inquiry in de praktijk van een trajectbegeleider. Hulp om je eigen A.I. aanpak te ontwikkelen*. Lummen. Consulting Company.

Coumou, W., Maton E., Peytier E., Schuurmans I. (2002). *Visietekst Inburgering. Doelbewust inburgeren. Een visie op de inburgering van nieuwkomers en oudkomers in Nederland en Vlaanderen*. Gedownload op 14 april 2015, van

<http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/visietekstinburgering.pdf>

Dagevis J., (2011). *Poolse migranten. De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen*. Gedownload op 1 mei 2015, van

<https://www.google.be/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=geloofsbeleving+van+Poolse+migranten+in+nederland>

Dauphin, S., Van Wieringen J., (2012). *De gezondheid en het zorggebruik van Midden- en Oost-Europeanen in Nederland. Een inventarisatie op beleidsniveau bij gemeenten, GGD-en andere instanties*. Gedownload op 12 april 2015, van

http://www.pharos.nl/documents/doc/Documenten/de_gezondheid_en_het_zorggebruik_van_midden-en_oost-europeanen_in_nederland2.pdf

De Cuper, P., Lamberts, M., Pauwels F., Vets C., 2010. *Inburgering in Vlaanderen. Onderzoek in opdracht van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur, de VDAB en het Departement Onderwijs*. Gedownload op 5 mei 2015, van

http://inburgering.be/sites/default/files/Evaluatieonderzoek_Inburgering_deel1.pdf

Degadt, P., (2011). *Goede zorg bij etnisch-culturele diversiteit*. Geraadpleegd op 14 maart 2014, van

<http://www.zorgnetvlaanderen.be/Documents/Ethisch%20advies%2015b.pdf>

Degroote, A. (2014). BinnenBand. *Het integratie- en inburgeringsbeleid op een nieuw scharniermoment*.

De Wit, H. (2011). Sociologie. Niet-gepubliceerde cursus, p. 67,68,70.

Fokkema T. , Pearl A., (z.d.). Demodata 25 Nummer 3, De aanpak van eenzaamheid., p.7-8.

Hendrix H., 1997, *Bouwen aan netwerken. Leer- en werkboek voor het bevorderen van sociale steun in de hulpverlening*. Baarn. H. Nelissen B.V. p.29.

Heylen, L. (2011). Campagne 'Eenzaamheid'- Bond zonder Naam. Gedownload op 23 maart 2015, van

<http://www.bzn.be/Repository/eenzaamheidscampagne/Eenzaamhe...pdf>

Heylen, L., Pasteels I., Mortelmans D., *Eenzaamheid over de generaties heen? Eenzaamheid van kinderen na de scheiding van hun ouders*. Gedownload op 20 december 2014, van

[http://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2013%20-%20Vol3/ReNG%20Vol3Nr6%20-%20Heylen%20etal%20\(2013\)%20%20Eenzaamheid%20over%20de%20generaties%20heen.pdf](http://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2013%20-%20Vol3/ReNG%20Vol3Nr6%20-%20Heylen%20etal%20(2013)%20%20Eenzaamheid%20over%20de%20generaties%20heen.pdf)

Hilbers, J., Van Erp, J., (2012-2013). *Sociale en emotionele eenzaamheid over de levensloop*. Gedownload op 14 maart 2015, van

https://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fdspace.library.uu.nl%2Fbitstream%2Fhandle%2F1874%2F283598%2FJob%2520Hilbers%2520%2526%2520Johan%2520van%2520Erp_bachelorthesis.pdf%3Fsequence%3D1&ei=mpZDVdS1AfLW7AatuYBA&usq=AFQjCNHIXui8GM1NevaMibFCzTRsWmiYmA&sig2=k6CS_-s9qumUUD_P_azaA&bvm=bv.92189499.d.bGg

Hortulanus R., Machielse A., Meeuwesen L., 2003, *Sociaal isolement. Een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland*. 's-Gravenhage, Elsevier Overheid, p. 43-44.

Inburgering Limburg vzw, (z.d.), niet-gepubliceerde bundel. p.1.

Inburgering (z. d.). Geraadpleegd op 29/10/14, van

<http://www.inburgering.be/onthaalbureaus>

Karimi A., (2012). Spits. *Oost-Europeaan eenzaam*. Geraadpleegd op 3 mei 2015, van

<http://www.spitsnieuws.nl/binnenland/2012/06/oost-europeaan-eezaam>

Kruispunt Migratie-Integratie vzw. , (z.d.). Doelgroep Inburgering, p. 4.

Kruispunt Migratie-Integratie. *Inburgering in een notendop*. Geraadpleegd op 12 april 2015, van

<http://www.integratie-inburgering.be/inburgering.htm>

Lodewijckx, E., Recente immigranten in Vlaanderen. Wie zijn ze? Gedownload op 1 mei 2015

<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/2013-02-04-webartikel2013-1-recente-immigranten.pdf>

Machielse A., Zorgwelzijn: *Sociaal isolement is een gigantisch taboe.*, p.1-4.

Mortelmans D., 2007, *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Acco, Nederland, p.55-57.

Nederlands als tweede taal (NT2). Het Huis van Nederlands, (z. d.). Interne nota.

Petrovic M., Ravijs F., Roger E., 2014, *Migratiemaatschappij. 20 stemmen over samenleven in diversiteit*. Acco Leuven/ Den Haag, p.25, 46.

Polen voor Nederlanders.(z. d.). *De Polen, een zelfportret*. Geraadpleegd op 8 maart 2015, van

http://www.polenvoornederlanders.nl/?page_id=1125

Schuringa L., 2001, *Omgaan met diversiteit*. Soest, Nelissen B.V. p. 51,65.

Sociaal-cultureel bewustzijn. (z. d.). Geraadpleegd op 23 maart 2015, van

<http://www.diversiteitinactie.be/themas/sociaal-cultureel-bewustzijn>

Van Busschbach, J. T. V. (1996). *Uit het oog, uit het hart? Stabiliteit en verandering in persoonlijke relaties*. Rozenberg Publishers.

Van den Brande, J. (2007-2008). *Inburgering en maatschappelijke kwetsbaarheid*. Gedownload op 13 december 2014, van

http://www.canonsociaalwerk.be/2000_inburger/inburgering%20en%20maats.kwetsbaarheid.pdf

Vanduynslager, L., Wets, J., Noppe, J., Doyen, G., (2013). *Vlaamse Migratie-en Integratiemonitor 2013*. Gedownload op 3 mei 2015, van

<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingnieuwttjes/gelijke-kansen/bijlagen/2013-11-26-vmim2013.pdf>

Van Stripiaan, A., *Migratie*. Geraadpleegd op 30 december 2014, van

<https://www.yumpu.com/nl/document/view/23084446/migratie-alex-van-stipriaan-kitlv>

Wikipedia, (z.d). Geraadpleegd op 5 mei 2015, van

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Inburgering>

WikiHow, (z.d.). *Met eenzaamheid omgaan*. Geraadpleegd op 12 april 2015, van

<http://nl.wikihow.com/Met-eenzaamheid-omgaan>

Zwerts, E., Janssens, D., Wets, G., (2006). *De invloed van het hebben en krijgen van kinderen op de mobiliteit van de ouders*. Geraadpleegd op 23 maart 2015, van

<https://doclib.uhasselt.be/dspace/handle/1942/1381>